

SALÂTUSELÂM ÂYETİNDE EMREDİLEN NEDİR? EL-AHZÂB (33) SURESİNİN 56. ÂYETİNİN TEFSİRİ

Murat SÜLÜN*

Makale Geliş: 02.03.2018

Makale Kabul: 05.04.2018

ÖZET

Makalede; yerleşik *salâtselâm* anlayışı arz edildikten sonra, Arap dilinde *salât* ve *selâm* kelimeleri analiz edilmiş; *salâtselâm* emrinin verilmiş sebebi el-Ahzâb suresi ve Kur'ân'daki Allah – Melekler - Peygamber – Müminler arasındaki *salât* mekanizması bağlamında açıklanmıştır. *Salâtselâmın iman, ensârîlik, velâyet, nasîha, i'tisâm*, hatta *meleklerin şefaati* gibi tutumları da içeren küllî bir kavram olduğu belirtilmiş de, bunlar müstakil derin çalışma konuları olduğundan, haklarında etraflı bilgi verilmemiştir. Makalenin EK'inde mezkûr sure paragraflar halinde ve gerekli başlıklar eklenerek sunulmuş; Müslümanların anlayışlarını yansıtmak için de, birkaç *salavât* metni anlamlarıyla birlikte verilmiş; böylece *salâtselâm* emrinin bağlamı ve Müslümanların *salâtselâm*dan anladıkları yansıtılmaya çalışılmıştır.

ANAHTAR KELİMELER

Ahzab Suresi, Semantik, Peygamber, *salavât*, *salât*, *selâm*, Munciye, Tefrîciye vb.

ABSTRACT

We analyzed in this article the roots *salât*, *selâm* [سلام & صلاة] in Arabic, and interpreted the divine *salâtselâm* order (al-Ahzâb 33/56), after presentation of the traditional common understanding to *salâtselâm* concept, within the framework of the *salât* mechanism in Holy Qur'ân [i.e. between God – Prophet – Angels – Believers]. We claims that the *salâtselâm* concept contains a lot of concerning attitudes like *îmân*, *nasr*, *walâyet*, *nasîha*, *i'tisâm* etc., and even the *angel's shafâ'at*. But these concepts aren't explained & discussed, because of their dept meanings that independent researches. At the end of the article we presented al-Ahzâb chapter with suitable personal titles before the Qur'anic passages, and several famous *salavât* sentences with original texts and Turkish meanings. Thus, we reflected the context of *salâtselâm* order, and the Muslim's *salavât* considerations.

KEY WORDS

Al-Ahzâb chapter, Semantics, Mohammad, *salavât*, *salât*, *selâm*, Munciye, Tefrîciye etc.

* TC Marmara ve KKTC Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

GİRİŞ/SORUN

el-Ahzâb 33/56'da emredilen *salâtuselâm* kavramı, İslamî literatüre *Allâhumme salli 'alâ seyyidinâ muhammed* vb. cümleleri tekrarlayarak, "Hazret-i Peygamber'e *salavât* getirme" anlamı ile geçmiş gözükme-tedir. Ancak bu anlayışta birtakım eksiklikler olduğu muhakkaktır: **İlkin**; âyette, Müslümanlara manevi babaları olan peygamberlerine sahip çıkmaları emredilirken, onlar *salavâtı* sihirli bir formül niyeti-ne okumaya başlamışlar; *salavât* sayesinde 'korktuklarından emin, umduklarına nâil' olacaklarına inanır hale gelmişlerdir. Bu anlayışın izleri, son yıllarda oldukça popüler olan *Yâ Rabbi bi'l-Mustafâ belliğ makâsidenâ va'ğfir le-nâ mâ madâ yâ vâsî'a'l-kerami...* (Ya Rabbi! Mustafa sayesinde bizi amaçlarımıza erdir; gelmiş geçmiş günahlarımızı bağışla ey keremi bol!) ezgisinde¹ de gözlemlenebilir. **İkinci olarak**; "tek efendi" olan Yüce Allah'a yalvarırken bir başkasından "efendimiz" diye bahsedilmesindeki sakillik dikkat çekicidir. **Üçüncü olarak**; âyette "*Allah ve melekleri Peygamber'e salât ediyor. Ey iman edenler! Siz de ona salâtuselâm edin!*" buyrulduğu halde, Müslümanlar bu emre "Allah'ım! *Efendimiz Muhammed'e sen salâtuselâm et!*" diye karşılık vermektedirler ki *salâtuselâm* sadece bununla kaldığında, İsrail oğullarının, kendilerine yurt arayan ve onları bu uğurda cihada teşvik eden Hazret-i Musa'ya; "Rabbinle birlikte gidip ikiniz savaşın; biz sonra gelir, kente gireriz!" demelerine benzer bir nitelik arz etmektedir. **Dördüncü olarak**; *salavâtlarda* çeşitli varlıklar sayılarak, Allah'ın, Peygamber'e bunlar sayısınca salât etmesi istenmekte, ama bu konuda hiçbir rakam kâfi gelmediği için "sınırsız" *salât* reca edilmektedir; bu, salât sayısına büyük önem atfedildiğini göstermektedir. Dahası, *Salât-ı Tefrîciye*'nin 4444 kez okunmasıyla olağanüstü sonuçlar alınabileceğine inanılmaktadır. **Beşinci olarak**; bazı *salavât* metinlerinde adeta siyerin özetlendiği görülmektedir. Ancak bu *salavâtlarda*, Hazret-i Peygamber'e çeşitli olağanüstülükler yüklenmektedir ki başlı başına bir meseledir². Bu tür destanî, menkıbevî anlatımlar *edebiyatta*³ normal

1 Bûsîrî'nin (v. 695/1296) kaleme aldığı *Kasîde-i Bürde*'den.

2 Sözelimi *Kibrît-i Ahmer* *salavâtında* Peygamber'e; parmaklarından su çıkması, Ay'ın ikiye bölünmesi, batmak üzere olan Güneş'in geri döndürülmesi gibi kolektif akla ve ispatlı bilime aykırı birtakım olağanüstü nitelikler isnat edilmiştir.

3 Edebî dil bilim dili değildir; bilimsel açıdan sorunlu nice şey edebiyatta caiz görülebilir; *mübalağa* anlatımı güzelleştiren edebî bir sanattır. Sözelimi Süleyman Çelebi'nin, Peygamber'in doğumunu "Dedi gördüm ol habîbin ânesi / bir acep nûr kim güneş pervânesi" şeklinde anlatması; yani o malum gökcismi [Güneş] Muhammed bebek doğduğunda zuhur eden nurun etrafında ona doğru uçuşan küçük, narin bir kelebek gibidir! Destanî ve menkıbevi anlatımlarla tarih yazılmaz. Ancak tarih yazarken bunlardan yer yer yararlanılabilir.

karşılanabilir; ancak “insanlığın gerçek kurtarıcısı” olarak nitelediğimiz Peygamber (s.a.)’i bu tip⁴ sıfatlarla anlatmaya gerek yoktur; onun Kur’anî sıfatları⁵ ve normal beşerî çerçevedeki özellik ve başarıları

- 4 Bu tür özellik ve nitelikler için bkz. Kâdî ‘ÿyâd’ın (v. 544/1159), Resûl-i Ekrem’in peygamberliğini inkâr eden ve mucizelerine dil uzatanlar için değil, Müslümanların ona olan sevgisini artırmak, sünnetine daha fazla sarılmalarını sağlamak ve imanlarını kuvvetlendirmek amacıyla telif ettiği *Şifâ-i Şerif*’ine bakılabilir [*eş-Şifâ’ bi-ta’rîfi hukûki’l-Mustafâ*] (M. Yaşar Kandemir, “Şifa” md. *DİA*).
- 5 Peygamber; evet bir *beşer*dir (el-İsrâ 17/93, el-Kehf 18/110, Fussilet 41/6). Ancak beden ve ruhen muazzam bir yaratılışa sahiptir (el-Kalem 68/4). Zihin kalıpları yeni hakikatleri alabilecek şekilde genişletilmiştir (el-İnşirâh 94/1). Allah tarafından seçilip, kendine getirilmiş, derlenip toparlanmış (el-Hacc 22/78). Allah’a son derece bağlıdır; O’nunla sürekli bağlantı (*salât*) halindedir (Örn. el-İsrâ 17/77-79; el-Müzzemmil 73/1 vd.). Fetret devrinde ve vahyin kesildiği başka zamanlarda içi daralır. (ed-Duhâ 93/1 vd.) Allah’a tevekkül ve itimadı tamdır. (Bkz. “Mübâhele âyeti” ve tefsirleri) Allah’tan [meleklerinden ve müminlerden] başka veli tanımaz; kimseyi otorite saymaz. (el-En’âm 6/13) Allah’a karşı gelmiş olmaktan çok korkar (el-En’âm 6/14-18) İnsanlara Allah’ın ayetlerini okusun, onları arındırsın, onlara kitabı ve hikmeti öğretsin diye gönderilmiştir (el-Bakara 2/151; Âl-i İmrân 3/164; el-Cum’a 62/2-3). Tevrat ve İncil’de şu vasıflarla anılır: Okuma-yazma bilmeksizin mühim mesajlar ileten öyle bir elçi ki; insanlara mârufu emredip münkeri yasaklar; tertemiz ve hoş şeyleri helâl, murdar şeyleri ise haram kılar; bellerini bükken ağır yüklerini ve üzerlerindeki prangaları indirip atar. (el-A’râf 7/157) Kendisine bilgi / ilim verilmiştir (el-Bakara 2/145; Âl-i İmrân 3/61; er-Ra’d 13/37) Kendisine bilgelik / hikmet bahşedilmiştir (el-İsrâ 17/39, 87), Kendisine dosdoğru yol gösterilmiştir / bu yola iletilmiştir-getirilmiştir (el-En’âm 6/161; el-Hacc 22/67; YâSîn 36/4; ez-Zuhruf 43/43; el-Fetih 48/2; ed-Duhâ 93/7) Dosdoğru yolu göstermiş / öğretmiştir. (eş-Şûra 42/52-53) İnsanları Allah’a O’nun izniyle çağırmıştır. (el-Ahzâb 33/46) Müminlerdendir. (Yunus 10/104) Getirdiği ilkelere öncelikle kendisi iman etmiştir. (el-Bakara 2/285) Müslimlerden / Hak Teala’ya teslimiyet gösterenlerdendir. (Yunus 10/72) Müslimlerin Hak Teala’ya teslimiyet gösterenlerin [bu ümmette] ilkidir. (el-En’âm 6/14) İnsanları *ülül’emre* danışarak yönetmesi emredilmiştir. (Âl-i İmrân 3/159) Şirksiz; sadece Allah’a kulluk etmekle yani tevhit üzere gitmekle memurdur. (er-Ra’d 13/36) Önündeki geleneği elinin tersiyle itmemiş; anahatlarıyla doğrulamış, yanlışları ise doğrultmuştur. (Âl-i İmrân 3/81) İnsanlığa rahmet olarak gönderilmiştir. (el-Enbiyâ 21/107) İnsanlığın hayrından, iyilik ve salâhından başka bir şey düşünmez. (نصح، ذي) İnsanlara düşkündür; onların sıkıntısını kendi sıkıntısı sayar. (et-Tevbe 9/128). Kaba ve katı yürekli değildir. (Âl-i İmrân 3/159) Karanlık çağları ve zihinleri aydınlatan bir kandil olarak gönderilmiştir. (el-Ahzâb 33/46. Ayrıca, el-Mâide 5/15) Hak üzere gönderilmiştir. (el-Bakara 2/119; en-Nisâ 4/170; el-Fâtır 35/24) *Şahit* olarak gönderilmiştir. (el-Hacc 22/78; el-Fetih 48/8; el-Müzzemmil 73/15). Hem uyarıcı hem de müjdeci olarak gönderilmiştir. (el-Ahzâb 33/45; el-Fetih 48/8). Bilhassa İsa Mesih tarafından müjdelemiştir. (es-Saff 61/6)

onu insanlara anlatmak ve sevdirmek için fazlasıyla yeterlidir. -Bununla birlikte, *salavât* metinlerinin içerik analizi ayrı bir çalışma konusudur. - **Altıncı olarak**; peygamberimizle birlikte başka peygamberlere de *salâtselâm* etmekte isek de genelde -Hazret-i Ali'yi ve Peygamber hanedanını [Ehl-i Beyt'i] büyük ölçüde Şî'a'ya bıraktığımız gibi- peygamberlerden de, sanki mevcut [مَحْرُف] dinlerin temsilcileriymiş gibi belli belirsiz uzak durduğumuz görülüyor. Oysa başta Kur'ân'da adı geçenler olmak üzere, tüm peygamberler İslâm peygamberidir. Sorun, getirdikleri dinin İslâmiyet yani Hakk'a teslimiyet olmaktan çıkıp, bu büyük zevatın adıyla anılmaya başlaması, nûhîliğe, mesevîliğe, îsevîliğe dönüşmüş olmasıdır ki, Müslümanlar açısından da İslâmiyet'in muhammedîliğe dönüşme riskinden söz edilebilir.

I. SALÂTUSELÂM KAVRAMINDAN ANLAŞILAN

Kur'ân'ın *salâtselâm* emrine imtisâlen Müslümanlar özellikle Tasavvuf erbabı çeşitli *salavât* metinleri geliştirmişlerdir. -Metin ve meallerini EK'te sunduğumuz- İmam Şâfi'ye (v. 204/820) isnat edilen *Salât-ı Şâfi'yye*, Ebu'l-Hasen eş-Şâzelî'nin (v. 656/1258) üstadı Ebû Muhammed Abdüsselâm b. Meşîş el-Hasenî'ye (v. 625/1228) isnat edilen *Salavât-ı Meşîşiyye*⁶ / *Şâzeliyye*, Ebu'l-'Abbâs Ahmed et-Tîcânî'ye (v. 1230/1815) isnat edilen *Salavât-ı Tîcânîyye* / *Fethiyye* / *Salâtul-fâtih*, Sîdî Ahmed b. İdrîs'e (v. 1253/1837) isnat edilen *Salavât-ı İdrîsiyye*⁷, Trabzonlu Nakşibendî Muhammed Muntazar'a ait *Salavât-ı*

Allah'tan ve 'son gün'den yana korku ve ümit taşıyan herkes için güzel bir model teşkil eder. (el-Ahzâb 33/21)

Berbat ahval ve şeraitte üzerine huzur verici ilahi bir rahmet (sekînet) indirilmiştir. (et-Tevbe 9/26, 40, el-Feth 48/26)

-Genel olarak- ilahî lütfâ nâil olmuştur. (en-Nisâ 4/113)

İlahî yardımla desteklenmiştir. (el-Enfâl 8/62, et-Tevbe 9/40, el-Feth 48/3)

Allah ve melekleri tarafından desteklenmiştir. (el-Ahzâb 33/43, 56)

Allah, Cebrail ve sâlih **müminler** onu daima sahiplenirler. (et-Tahrîm 66/4)

İlahî koruma altındadır. (et-Tür 52/48)

Düşmanlarının şerrinden korunmuştur. (el-Mâide 5/67)

Müminlere karşı şefkatli ve merhametlidir. (et-Tevbe 9/128)

Peygamberler çağını kapatmıştır. (el-Ahzâb 33/40)

6 XIII. Yüzyılın ilk çeyreğinde şehiden vefat eden İbn Meşîş'in, birçok Osmanlı padişahının da bağlı olduğu Şâzeliyye tarikatının pîri olan Ebu'l-Hasen eş-Şâzelî'nin mürsidi olması hasebiyle bu *salavâta* büyük önem verilmiş; İsmail Hakkı Bursevî (*Şerhu's-salavâti'l-Meşîşiyye*, Bulak: Matbaatu Abdurrahman Rüşdî Bey, 1279) gibi çok sayıda âlim tarafından şerh edilmiştir. *Salavâtın* metni ve şerhleri hk. bkz. M. Nedim Tan, *Varlığın dili: İbn Meşîş Salavâtı ve şerhi* [İsmail Hakkı Bursevî, *Şerh-i Salavât-ı İbn Meşîş*], İstanbul: İz Yayıncılık, 2010. Halepli öğrencilerimin bildirdiğine göre, bu *salavât* orada hâlâ cemaatle okunmakta imiş.

7 Muhammed Halil Hicrisî, *el-Cevheru'n-nefs 'alâ salavâti İbn İdrîs*, Bulak: Matbaatü'l-Mîriyye, 1310; Muhammed b. el-Meydani, *en-Nefehâtul-akdesiyye fi şerhi's-sa-*

Muntazariyye⁸, Şeyh Abdulkâdir Geylanî'ye (v. 561/1166) ithâf edilen Salât-ı Kibrît-i Ahmer, ayrıca Salât-ı Münciye ve Salât-ı Tefrîciyye⁹ gibi¹⁰ salavâtlar sonraki dönemlerde¹¹ oluşturulmuştur; Peygamber Aleyhis-selâm'ın telkin ettiği Salât-ı İbrâhîmiyye hariç, hiçbiri Peygamber'den nakledilmiş değildir; el-Ahzâb 33/56'daki emre istinaden tanzim edilmiş oldukları anlaşılmaktadır¹².

Salât (çğl. *salavât*) ve *selâm* kelimelerinden oluşan *salâtuselâm* tabiri *aleyhi's-salâtü ve's-selâm*, *sallâllâhu aleyhi ve sellem* gibi dua cümlelerini kullanma şeklinde anlaşılmakta; **salavât** ise Yüce Allah'ın 'el'inin Hazret-i Muhammed üzerinde olması dileğiyle edilen dualar için kullanılmaktadır. Genelde *Allâhumme salli* diye başlayan bu dualarda dünyevî ve uhrevî hâcetler Peygamber'e *salavât* getirilerek Allah'a arz edilmektedir¹³.

Aşağıda etimolojisinde anlatılacağı üzere, *salât* ve *salavât* her şeyden evvel bir duadır; bir husus Allah'a arz edilmeden önce O'na *hamdüsenâ* ve peygamberine *salâtuselâm* getirilmesi âdaptan sayılmaktadır¹⁴. Nitekim salavâtın Hazret-i Peygamber'e *salâtuselâm* etmekten ziyade "onun vesilesiyle Allah'tan isteme" amacıyla getirildiği ve *salâtuselâma* farklı anlamlar, sır ve güçler yüklendiği anlaşılmaktadır. Bilhassa *Salât-ı Tefrîciyye / Salât-ı Nâriyye*'nin hikmetiyle –ve elbette Allah'ın izniyle- kişi-

lavâti'l-Ahmediyyeti'l-İdrîsiyye, 1314/1896; thk. Âsım İbrahim el-Keyyalî, Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 2006/1427. Sîdî Ahmed b. İdrîs'e ait 14 salavat metni için bkz. <http://abokhomrah.ahlamontada.net/t1320-topic>

- 8 Muhammed T. Nakşibendî Muntazar, *Salavât-ı muntazariyye*, yy., Matbaatü'l-Hac Muhammed Ali, 1294.
- 9 Geniş bilgi için bkz. *Peygamberimiz Efendimiz üzerine Salavât-ı Şerîfe getirmenin dünyevî ve uhrevî fevâid ile Salât-ı Tefrîciyye'nin havâssını mübeyyin risâledir*. Nşr. Osman Ferid, İstanbul: Evkâf-ı İslâmiyye Matbaası, 1340/1342.]
- 10 Örneği: Manisa'daki Hafsasultan Camii mihrabındaki *كَلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ* ifadesinin altında yazılı bulunan *Allâhumme salli 'alâ Muhammedin sāhibi't-tāci ve'l-mi'rāci* [Allah'ım! O tâcın ve miracın sahibi Hazret-i Muhammed'e salât eyle!] ibaresi.
- 11 Bu vb. malûmat hk. bkz. Ahmed b. Abdülaziz el-Cemmâz, *es-Salavâtü'l-mübtede'a*, Riyad: Dâru Atlas el-Hadara, 2013/1434.
- 12 Salavâtın anlam ve önemine ilaveten salavât metni olarak Peygamber'den nakledilenler hk. bkz. Mehmed Nuri, *el-Ganîmetü'l-bâride fi's-salavâti'l-vâride*, İstanbul: Mahmud Bey Matbaası, 1331. Ayrıca bkz. Kureyşîzâde Mehmed Fevzi Efendi, *Câmi'u's-salavât*, 1318/1900, yy., ts.; el-Hâc Süleyman Hakkı Efendi, *Mecmû'atü'd-da'avât ve's-salavât ve'l-akâid ve'n-nasâih*, Dersââdet: Matbaa-i Osmaniye, 1307; Kadı Ebu'l-Mehâsin Yûsuf en-Nebhânî, Efdalu's-salavât alâ seyyidi's-sâdât, Beyrut: Matbaatü'l-Edebiyye, 1350/1932; Şevket Muhammed Ulyan, *Mecmû'u's-salavât fi'l-İslâm*, Tâif, 1990/1411; Muhammed el-Cezûlî, *Delâilü'l-hayrât Seçilmiş Peygamber'e okunacak salavât*; hazırlayan: İbrahim Tozlu, İstanbul: Semerkand, 2011.
- 13 Ubeydullah Afgânî, *Kavm-i cedîd'de salavât bahsine mu'teriz olanlara Kur'an'ı azîmü's-sânin inzâr ve ihtarı*, İstanbul: Şems Matbaası, 1332.
- 14 Bkz. *Ebü Dâvûd*, "Vitr", 23.

nin; hastalık, tasa, üzüntü, zulüm, borç gibi sıkıntılarından kurtulacağına veya çeşitli murat ve emellerine nâil olabileceğine inanılmaktadır. İnanışa göre; Salât-ı Tefrîciyye sayesinde çok kişi umduğuna nâil olmuş, sıkıntısından kurtulmuştur. Ancak duanın tam 4444 kez okunması gerekir; 4444 defa okumak zor olacağından, başka insanların yardımı ile de okunabilir. Duadan elde edilmek istenen sonucun alınabilmesi için, duanın “kaç kez okunması gerekiyorsa o sayıda” okunması gerektiği de düşünülmektedir. Bunun, *sübhânallâh*, *elhamdulillâh*, *allâhuekber* tesbîhâtının namazların akabinde Peygamber tavsiyesiyle 33'er kez yapılması gereği ile irtibatlı olduğu anlaşılmaktadır; tıpkı anahtarların, kapıyı o malûm girinti ve çıkıntıları sayesinde açabilmesi gibi. Aslında, belli zamanlarda ve belli sayılarda salavât getirdiğinizde bu, dualarınızın otomatikman kabul edileceği anlamına gelmez; yani salavâtlar sihirli formüller değildir; ancak sizi ancak nebevî öğretilerin kurtarabileceği hususunda sizi aydınlatır; Hazret-i Peygamber'i anlama, 'gerçek kurtarıcı' olarak onu tanıma, ona bağlanma, ahlâkıyla ahlâklanma, izlediği siyasî, dinî stratejileri takip etme, kısaca onun izinden gitme yönünde sizi motive edebilir. Ve bu etraflı ve samimi bağlılığın, talep ettiğiniz başarıya sizi dolaylı olarak ulaştıracağı muhakkaktır. *Duâ* en büyük motivasyon araçlarından biridir; hiçbir dua Allah sizin o husustaki isteklerinizi bilmediği için yap[tır]ılmamaktadır; aksine, o konuda sizi cesaretlendirip harekete geçirmek, talepleriniz konusunda öncelikle sizi emin kılıp tatmin etmek amacıyla yap[tır]ılmaktadır. Ve duaların anlaşılabilir olarak yapılması gereğinin hikmeti budur.

İnsanların, hayatını biyolojik varlıkların tâbi olduğu *Allah yasaları* çerçevesinde beşerî doğal şartlarda sürdürmüş olan karizmatik şahsiyetleri önce alabildiğince yüceltip sonra da onlar sayesinde –otomatikman- birtakım mazhariyetlere ulaşabileceklerini sanmaları Müslümanlara özgü yeni bir şey değildir. Başta peygamberler olmak üzere karizmatik şahsiyetlerin, o müthiş başarıları nasıl gerçekleştirdikleri üzerinde kafa yormak yerine, bu zevatın adı anılarak, gerçekliği kuşkuyla birtakım olağanüstülüklerle methedilerek, sonuca gidilebileceği düşünülmektedir. Bilhassa, abartılı bir Peygamber sevgisine sahip olduklarını düşündüğüm tarîkat çevrelerinde... el-Ahzâb 33/56'daki ilahi emre uyularak, öyle *salavât* metinleri düzenlenmiştir ki bunlarda Peygamber (s.a.)'e, *âl* ve *ashâbına salâtuselâm* etmekle kalınmamakta; Peygamber çeşitli isim ve sıfatlarıyla, envâ-i çeşit güzellik ve 'mucize'leriyle tanıtılmakta; insanlara son derece karizmatik, müstesna bir Peygamber algısı kazandırılarak, ümmetin ona muhabbet ve bağlılığı pekiştirilmek istenmektedir. Bu salavâtlar sayesinde Allah'ın, sadece

salavât getirenlere değil Peygamber'e de çeşitli ihsanlarda bulunması istihâm edilmektedir. Bunun, hemen bütün salavât metinlerinin ortak noktası olduğu söylenebilir; ancak özellikle *Kibrît-i Ahmer* salâtı bu bağlamda öne çıkmaktadır.

II. ARAP DİLİNDE SALÂT VE SELÂM KAVRAMLARI

2.1. SALÂT (صلاة)

V. / XI. yüzyılın ilk çeyreğinde vefat eden büyük dilci müfessir Râgıb el-İsfahânî'ye göre *salât*; dua, bereket/kutsallık atfetme (*tebrîk*) ve şânını yüceltme (*temcîd*) anlamında kullanılmakta olup, صَلَّيْتُ عَلَيْهِ ifadesi "Onun için dua ettim ve onu arındırdım." demektir; nitekim Allah ve Resûlü için kullanılan صَلَّوْاْتُ الرَّسُولَ ve صَلَّوْاْتُ اللَّهَ tabirleri, 'haki-kat'te; Allah ve Resûlünün ilgili âyetlerde geçen kişileri arındırmaları demektir¹⁵. Genelde kabul edildiği kadarıyla; Yüce Allah'ın Hazret-i Peygamber'e *salâtı*, ona rahmet etmesi, onu melekleri katında övmesi demektir; meleklerin *salâtı* Hazret-i Peygamber'in başışlanması için Allah'a yakarmaları, müminlerin Hazret-i Peygamber'e *salâtı* da peygamberlerinin makamını yüceltmesi için Allah'a dua etmeleri anlamına gelmektedir.

Dilciler *salât* için farklı anlamlara gelen birtakım Arapça kök-ler ön görmüşlerdir. Halil bin Ahmed (v. 175/791), *salâtı* vavî kabul ederek, *slv* maddesi altında incelemiştir; صلاة'in Elif'i aslında Vav'dır [Kur'an'da da صلوة şeklinde yazılır¹⁶]; çünkü *salâtın* tesniyesi *salevâ-nî*, çoğulu ise *salavâtun* şeklinde gelmektedir. İbn Fâris (v. 395/1004), kökün iki aslî mâna ifade ettiğini belirtmektedir; ateş ve bir tür ritüel / ibadet¹⁷. Cârullâh ez-Zemahşerî'ye (v. 538/1143) göre, *sallâ* fiilinin 'hakikat' anlamı, iki *salvi* oynatmak, hareket ettirmektir. -*Salv*, uyluk kemiği demektir.- Çünkü namaz kılan kişi, rükû ve secde ettiği sırada uyluk kemiklerini hareket ettirmektedir. Yahudilerin, arkadaşlarını saygıyla selâmlarken yaptıkları hareketler de bu anlamdadır; başlarını eğmekte, uyluk kemikleri üzerinde reverans yapmaktadırlar. Dua eden

15 Râgıb el-İsfahânî, s. 285.

16 Resmü'l-Kur'ân kaynaklarında; Mushaf yazarlarının, Lâm'dan sonra Elif'in yazıda düşürülmesi konusunda icmâ etmiş oldukları belirtilir; ancak kelimenin Süryanca'da Vav ile yazıldığı göz önünde bulundurulursa, bu imlâda Kur'an Arapçasının Süryanca dil malzemesini sürdürmüş olduğu söylenebilecektir (Esra Gözeler, Sami Dinî Geleneğinde Salât, Savm ve Zekât Kavramlarının Semantik İncelemesi, AÜ SBE, YL tezi, 2005, dnş. M. Paçacı, s. 55, 66, 71).

17 Halil b. Ahmed, *el-Ayn*, II, 411; İbn Fâris, III, 300; Râgıb, s. 285; Mustafevî, *et-Tahkîk fî kelimâti'l-Kur'ân*, VI, 330-331.

kişiye *musallî* denmesi, namaz kılanların rükû ve secde esnasında sahip oldukları huşû ile, dua edenlerin huşûları arasındaki benzerlikten dolaydır¹⁸. Kurtubî'nin (v. 671/1272) ikinci sırada verdiği şu görüş ilgi çekicidir: *Salât*; s-l-v- (صَلَاة) kökünden gelmektedir; *salev* belin ortasında bulunan bir damar olup kuyruk sokumunda çatallanır/ikiye ayrılır ve onu içine alıp korur. Bir at başka bir at tarafından geçildiği zaman (geride kalan at için) kullanılan *musallî* de bundan alınmıştır; çünkü varış çizgisine geldiğinde, başı, öndekinin iki kalçası hizasında bulunmaktadır. İşte, *salât* “*salev*”den türemiştir; ya imanın peşinden ikinci sırada geldiği için ya da rükû esnasında kişinin, uyluk kemikleri eğildiği için...¹⁹ Yine Râğıb el-İsfahanî'nin (v. 502/1108) dilcilerden aktardığına göre *salât*; *sılâ'* (صَلَاة) kökünden gelmektedir. Buna göre, صَلَّى الرَّجُلُ ifadesi, “Kişi bu ibadeti sayesinde kendisini Allah'ın cayır cayır yanan ateşinden (*sılâ*) kurtardı.” anlamındadır. Bu durumda صَلَّى'nın anlam çatısı; “hastalıktan kurtulmak” anlamına gelen مَرَضٌ gibi olmaktadır²⁰. 'Alâ harf-i ceri ile *sallâ* 'aleyhi; ona sevgiyle yaklaştı, üzerine titredi, onu yüceltti, ona dua etti anlamlarına gelir; Allah için kullanıldığında üçüncü anlama gelmesi söz konusu değildir; fakat melekler ve insanlar için kullanıldığında her üç anlam da geçerlidir²¹.

Kelimenin Arapça menşe'li olmadığı yönünde de ciddi iddialar²² bulunmaktadır. Mustafevî'ye göre kök iki şubeli olup hem vavî hem de yaîdir; vavî olan, Süryanca ve Âramcadan Arapçaya geçip namazı ifade etmek üzere Arapçalaşmış; yaî olan ise sonradan Arapçalaşmıştır. Kökün Arapçadaki asıl manası mutlak övgü / sena anlamına gelmektedir²³. Esra Gözeler'e göre de “*salât*”ın kökü Sami dillerine uzanmaktadır²⁴.

Demek ki *salât*; ibadet/ritüel çerçevesi içine sokulabilecek “dua

18 Zemahşerî, *el-Keşşâf*, el-Bakara 2/3 hk.

19 Kurtubî, *el-Câmi' li-Ahkâmî'l-Kur'ân*, nşr. Hişâm Semîr el-Buhârî, Beyrut: Dâru İhyâ'it-Türâsî'l-Arabî, 1995, Bakara 3 hk. [Üçüncü sırada قِيلَ sıygısıyla naklettiği görüşe göre, *salât*; ayrılmamak, sarılmak (lüzûm) anlamındaki s-l-y kökünden, yine قِيلَ sıygısıyla naklettiği dördüncü görüşe göre, *salât*, *sılâ'* (صَلَاة) kökünden; صَلَّيْتُ الْعُودَ بِالنَّارِ (Taze dalı ateşte tavlayarak düzelttim) cümlesinden gelmekte olup doğrultmak, yumuşatmak anlamlarındadır. Çünkü namaz kılan kişi; kendisini doğrultmakta, kalbini yumuşatmakta ve huşûunu / alçakgönüllülüğünü artırmaktadır. -Sılâ' ateş yalımı demektir.- (Râğıb'dan naklettiğimiz ikinci görüşün farklı bir versiyonu)]

20 Râğıb el-İsfahanî, *el-Müfredât*, s. 285.

21 Halil b. Ahmed, *el-Ayn*, II, 411; İbn Fâris, III, 300; Râğıb, s. 285; Mustafevî, *et-Tahkîk fî kelimâti'l-Kur'ân*, VI, 330-331.

22 Bkz. A.J. Wensinck, “*salât*”, *İslâm Ansiklopedisi*, MEB, İstanbul 1988, X, 112; Arthur Jeffery, *The foreign vocabulary of the Koran*, s. 198-199, Kahire 1957 (Gaekwad's Oriental Series).

23 Mustafevî, *et-Tahkîk fî kelimâti'l-Kur'ân*, VI, 330-331.

24 Bkz. Gözeler, s. 55, 66, 71.

etme, yalvarıp yakarma, namaz-niyaz ve ayin” gibi anlamlara gelmektedir.

Son olarak; el-Ahzâb 33/56’daki *salâtın* meallere nasıl yansıdığı incelendiğinde ortaya şöyle bir tablo çıkmaktadır:

- ‘Salât etme’ (DİB, H.Neşr, G.Onan),
- ‘Salâтта bulunma’ (Ö.N.Bilmen),
- ‘Salavât getirme’ (A.Gölpınarlı, TDV),
- ‘Salavât gönderme’ (K.Çelik),
- ‘Salâtuşelâm getirme’ (C.Yıldırım),
- ‘Salât (ve tekrîm) etme’ (H.B.Çantay),
- ‘Salât ile tekrîm etme’ (E.H.Yazır),
- ‘Salât etme veya destek verme’ (S.Türkmen),
- ‘Salât etme, i) şeref ve şânını yüceltme, ii) *Allâhumme salli alâ Muhammed* deme (A.F.Yavuz),
- ‘Salavât getirme, yani i) hep rahmet, övgü ve iltifat ile anma; ii) dua ve saygıyla, *salâtuşelâm* ile anma’ (A.Tekin),
- ‘Şânını yüceltmeye özen gösterme’ (S.Ateş),
- ‘i) Rahmet etme, ii) rahmet ve esenlik dileme’ (Ş.Piriş),
- ‘Her zaman hususî rahmetiyle muamele etme ve yüceltme, ii) sevmeye ve tam bir sadakat ve samimiyetle tâbi olma’ (A.Ünal),
- ‘Övme’ (B.Sadak),
- ‘Övme, salât getirme’ (DİB/eski)
- ‘Destekleme’ (E.Yüksel, M.İslamoğlu),
- ‘Destek olma’ (B.Bayraklı),
- ‘i) Destek verme/olma veya şânını yüceltme’ (YN.Öztürk),
- ‘Yardım etme, destekleme’ (İ.Yorulmaz),
- ‘Destek verme, şânını ve dâvasını yüceltme’ (C.Külünkoğlu),
- ‘Kutsama’ (M.Esed),
- ‘Kutsama, yani i) şerefini ve şânını yüceltip makamını yükseltme, ii) dua ederek derecesinin yükseltilmesini isteme, hayırla yad etme’ (A.Parlıyan),
- ‘Üzerine titreme’ (M.Öztürk)

el-Ahzâb 33/56'yı Türkçeye çevirirken ifadeyi aynen koruyan nispeten kadim meallere karşılık, 'getirme' ve 'gönderme' ekleriyle ifadeyi deyimleştirenler, *salât* veya *salavât* kelimelerini yanına ekledikleri bir anlamla Türkçeleştiren; ayrıca, doğrudan destekleme, kutsama, yardım etme, yüceltme, rahmet etme, üzerine titreme, övme, övgü ve iltifat ile anma vb. şekillerde Türkçeleştiren mealler de olmuştur. Buna karşılık, aynı tabirin geçtiği el-Ahzâb 33/39'da *salât*'ın rahmet, ğufrân, feyiz, bereket, nimet vs.nin indirilmesine / bahşedilmesine evrildiği görülmektedir. Peki, *salât*'ın kök anlamı nedir ve buna dayalı istilâhî anlamı ne olmalıdır?

2.2. SELÂM (سلام)

el-Ahzâb 33/56'daki سَلِمُوا تَسْلِيمًا emri ise ya *et-Tahiyât*²⁵ da olduğu gibi belli *selâm* kelimelerini kullanarak Hazret-i Peygamber'in manevî şahsiyetini selâmlama ya da onun emirlerine tam anlamıyla boyun eğme şeklinde anlaşılmıştır²⁵. Bu emir Türkçeye genelde 'selâm etme' şeklinde aktarılmaktadır; ancak bu oldukça muğlak bir ifadedir; her şeyden evvel, 'selâm etme' Arapçada تحية [ömür ve esenlik dileği] kelimesi ile karşılanır; oysa kelimenin köküne inildiğinde anlam netleşmektedir:

Silm zahirî ve bâtinî afetlerden uzak bulunmak²⁶, yani barış ve huzur anlamındadır. Kökün if'âl kalıbı olan *islâm* ise *silme* girmek demektir. *İslâm* kelimesinin aslî mânası, *teberru'* veya *berâettir*²⁷. [*Selâm*'ın kök anlamı olan برأ Kur'ân'da; iyileşme, yani hastalıktan *uzaklaşma*²⁸, azaptan kurtulma *berâti*²⁹, temize çıkma³⁰ ve suçsuzluk³¹ gibi anlamlar çerçevesinde kullanılmıştır.] Bir şey birine tamamen devir ve *tahlîs* edildiği zaman, *eslemtu* denir. Buna göre; Müslümanlara şu sebeple *müslim* denmektedir: O tüm kayıtlardan kurtulup, kendini tamamen Allah'a bırakmıştır. Nitekim İslâm toplumunun bir üyesi hâline gelmek için, *kelime-i şehadet* getirerek teslimiyet gösterilmesi gerekmektedir³². İf'âl (*islâm*)

25 Mehmet Suvat Mertoğlu, "salâtüselâm" md., *DİA*, XXXVI, 23.

26 Râgıb, *el-Müfredât*, s. 240-241.

27 İbn Manzûr, "slm" md., *Lisânü'l-Arab*.

28 Âl-i 'İmrân 3/49; el-Mâide 5/110.

29 el-Kamer 54/43.

30 Yûsuf 12/53; en-Nûr 24/26; el-Ahzâb 33/69.

31 en-Nisâ 4/112.

32 Şu ayetlerle zikredilen teslimiyet bu anlamdadır: Âl-i 'İmrân 3/20 (: Şayet seninle tartışmaya girecek olurlarsa, de ki: "Ben bana uyanlarla birlikte kendimi Allah'a teslim ettim. Ehl-i Kitaba ve ümmilere sor: Siz de teslim oldunuz mu? Eğer teslim olmuşlarsa, doğru yolu bulmuşlar demektir."); el-Feth 48/16 ("Onlarla (Allah'a) teslim oluncaya dek vuruşacaksınız!"); el-Hucurât 49/17 ("Onlar islâma girmiş olmalarını mı senin başına kakıyorlar?! De ki: Gösterdiğiniz teslimiyeti başıma kakmayın! Sizi imana erdirdiği

kalıbına girdiğinde, kişinin imana aykırı *şirk, nifak, küfür* vb. inanç ve düşüncelerden uzak³³ olduğunu ifade eden *selâm* kelimesi, istenmeyen durumlardan uzak oluşu ifade eder. *Selâm* veren veya *selâm* eden bir kişi; muhatabına “Benden yana emin ol; benden sana zarar gelmez.” demektedir. Nitekim ³⁴ *وإذا خاطبهم الجاهلون قالوا سلاما* ifadesindeki *selâm* bildiğimiz selâmlama (*tahiyye*) anlamında olmayıp, Rahman’ın muvahhit kullarının “Bizim sizinle işimiz yok! Haydi selâmetle!..” diyerek cahil müşriklerin yanından *uzaklaştıklarını* ifade etmektedir. Buna göre, müminlerin peygamberlerine *selâm* etmeleri, “onu kendisine eziyet verecek her tür dedikodudan ibra etmeleri” anlamında olmaktadır.

Selâm/teslîm Hazret-i Peygamber’i her tür isnat, iftira ve suçlamadan *ibrâ* etmek anlamında olduğu halde, adeta *tahiyyeye* yani bildiğimiz “selâm verme / selâm söyleme” anlamına indirgenmiştir. Oysa âyetin devamında, aynı bağlamda nâzil olan el-Ahzâb 33/69’da “*Ey iman edenler! Siz de Musa’yı incitenler*³⁵ *gibi olmayın. (Hani, onu incitmişlerdi*

icîn -tabîî doğru söylüyorsanız- asıl Allah bunu başınıza kakma hakkına sahiptir.”). Ayrıca bkz. el-Mâide 5/44; el-En’âm 6/14, 71; en-Nahl 16/81; el-Hacc 22/34; en-Neml 27/44; ez-Zümer 39/54; el-Gâfir 40/66; el-Cinn 72/14.

33 İbn Manzûr, “slm” md., *Lisânü'l-Arab*.

34 el-Furkân 25/63.

35 Hazret-i Musa ve Hazret-i Muhammed’in maruz kaldıkları durumları kıyasladığımızda, Hazret-i Musa’ya, İsrail oğullarının kadınlarıyla zina ettiği iftirası atılırken, Hazret-i Muhammed de Zeyneb’i Zeyd’in elinden almakla itham edilmiştir. Cârullâh ez-Zemahşerî’nin belirttiği üzere, Kârûn her zaman Allah resûlü Mûsâ’ya eziyet ederdi. Mûsâ ise akrabalık bağından dolayı ona müsamaha ederdi. Zekât âyeti nâzil olunca, bin dirhemde bir dirhem, bin dinarda bir dinar zekât vermek üzere anlaşılar. Kârûn zekât hesabını yaptı. Tabîî, toplamda belli bir yekûn tutunca Kârûn bunu çok buldu, cimrilik etti. İsrâiloğullarını topladı ve onlara, “Mûsâ sizin her şeyinize kastetmekte! Şimdiden mallarınızı almak istiyor!” dedi. Onlar da “Sen bizim büyüğümüzsün, efendimizsin; istediğini emret.” dediler. Kârûn “Falanca fahişeye rüşvet verelim; Mûsâ’ya kendisiyle zina yaptığı iftirası atsın. İsrâiloğulları artık onu terk ederler!” dedi ve kadına bin altın tahsis etti. -Bu rüşvetin altın bir tas olduğu ya da içi altın dolu bir altın tas olduğu da, Kârûn’un, kadını kendi malı üzerinde yetkili kılıp ne isterse alabileceğini söylediği de söylenmiştir.- Bayram günü Mûsâ halka hitaben, “Ey İsrâiloğulları! Hırsızlık yapmanın elini keseriz. İftira edene had cezası vururuz. Muhsan olmayan (bekâr) biri zina ederse ona da had vururuz. Muhsan biri zina ederse onu recm ederiz!” dedi. Bu sefer Kârûn, “Bu zina eden sen olsan da mı?” dedi. Mûsâ “Evet, ben de olsam muhsan olarak zina edenin cezası recm edilmektir!” dedi. Kârûn, “İsrâiloğulları senin falan kadınla zina ettiğini iddia ediyorlar!” dedi ve kadın huzura getirildi. Mûsâ kadına “Denizi yaran, Tevrat’ı indiren Allah adına yemin verdirerek doğru söylemesini emretti. Allah kadına son anda doğru konuşmayı ilham etti ve kadın, “Bunlar yalan söylüyorlar. Bilakis Kârûn sana iftira etmem için bana rüşvet verdi!” dedi. Mûsâ ağlayarak secdeye kapandı ve “Ya Rabbi! Şayet ben senin peygamberin isem benim için Kârûn’a gazab et!” dedi. Allah Teâlâ da Mûsâ’ya “Ne istersen, yere emret; sana itaat edecek.” diye vahyetti... (Zemahşerî, *el-Keşşaf*, Kasas 28/81 hk. Ayrıca bkz. Yasin Meral, “Ey iman edenler! Siz de Musa’ya eziyet edenler gibi olmayın!” (33/el-Ahzâb:69), *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2016, 57:2, s. 58.

de) Allah onların söylediklerinden onu ibra etmişti. O, Allah katında hep itibarlı olmuştur.” buyrulurak, 56. âyetteki تسلّموا ifadesinin kendisi Peygamber’e zarar vermediği, onu rencide etmediği gibi, başkalarının isnat ve iftiralarından da tamamen *ibrâ etmek* anlamında olduğu net biçimde gösterilmektedir.

III. KUR’ÂN’DA SALÂT MEKANİZMASI

Öncelikle; Kur’ân’da *salât*; insanoğlunun yanı sıra, Yüce Allah’a³⁶, meleklerle³⁷, Hazret-i Peygamber’e³⁸, Hazret-i Şuayb’a³⁹, müminlere⁴⁰, Müşriklere⁴¹, -sıra sıra dizilen kuşlar özellikle belirtilerek- göklerde ve yerde kim / ne varsa hepsine⁴² isnat edilmiştir. Göklerde ve yerde kim/ ne varsa” hepsi *salât* etmekte; “Her varlık kendi *salât*ını, kendi *tesbîhi*ni bilmektedir⁴³. Bu, evrendeki canlı cansız, akıllı akılsız tüm varlıkların (أشياء) “bizim kavrayamadığımız bir şekilde Allah’ı *tesbîh* ettikleri”⁴⁴ gerçeğini çağrıştırmaktadır ki bu olgu, *secde* ve *teshîr* (تسخير) ile de anlam yakınlığına sahiptir.

İkinci olarak; *salât* (i) Allah ve meleklerinden Hazret-i Peygamber’e ve müminlere doğru gerçekleştiği gibi, (ii) Peygamber ve müminlerden de Allah’a yönelik gerçekleşmekte; (iii) Peygamber, tâbilerine *salât* ettiği gibi, (iv) tâbileri de peygamberlerine *salât* etmektedir. (v) Müminin mümine; yani Hazret-i Peygamber’in eşlerine, çocuk ve torunlarına -ya da sonraki tabirle- ‘âl’ine *salât* etmesi de bu bağlamda mütâlaa edilebilir⁴⁵. Buna göre; *salât* beşli bir mekanizma olmaktadır.

(a) Müminlerin Allah’a *salât*ı müstakil, derin bir konu olup tarafımdan ayrıca işlenmiştir⁴⁶. İnananların, hayatın tamamına yayılan gerçek bir dindarlıkla ve namazla, niyazla Allah’a *salât* edip, Resulüne *salavât*

36 el-Bakara 2/157 (أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ); el-Ahzâb 33/43, 56.

37 el-Ahzâb 33/56.

38 et-Tevbe 9/99 (وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ) 103 (وَصَلَوَاتُ الرَّسُولِ) 103 (وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ); el-İsrâ 17/110 (وَلَا تَجْهَرُوا لَهُمْ فِي الصَّلَاةِ وَلَا تَهْجُرُوا إِلَّا الَّذِينَ هَجَرْنَا وَلَا تَمْنُنَ عَلَيْهِمْ كَمَا مَنَّنَا وَلَا تُؤْمِنُوا إِلَّا بِالْحَقِّ وَالْحَقُّ أَجْمَعُ). (يا شُعَيْبُ أَصْلَاتِكَ تَأْمُرُكَ أَنْ نَتْرُكَ مَا يَغْبِئُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ).

39 el-A’râf 7/87 (وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ).

40 el-En’âm 7/92; el-Mü’minûn 23/2; el-Ma’âric 70/23, 34.

41 el-Enfâl 8/35; el-Mâ’ûn 107/5.

42 en-Nûr 24/41.

43 en-Nûr 24/41 (كُلُّ قَلْبٍ عَلِيمٌ صَلَاتُهُ وَتَسْبِيحُهُ).

44 el-İsrâ 17/44 (وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ).

45 Ashında, *âl*, *ehl*den farklı olup “sülâle” ve “hanedan” kelimesiyle karşılanması gerekmektedir. Ve Müslümanların Peygamber hanedanına ne kadar sahip çıkabildikleri ayrı bir tartışma konusudur!

46 Bkz. Murat Sülün, “Kur’ân’da Salâtın (Evlâ) Kavramsal Çerçevesi”, *Namaz ve Cami*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2009, 17-46.

getirmeleri dinin özüdür. Allah'a *salât* müminin sadece rızâ-yı Bâr'ı kazanmasında değil, dünyevî başarısında da son derece önemlidir; çünkü *salât* sahipleri, yani muvahhitler hayatın tamamına yayılan bir süreklilik ve düzen içerisinde Allah'la ve müminlerle irtibatta kalmaktadırlar. İnananlar arası siyasî, sosyal, askerî, ilmî, kültürel, ekonomik her tür ilişkinin *salât* ve cami çerçevesinde yürütülmesi, "Allah ve vakit bilinci" beşerî başarıda başrollerdedir.

(b) Müminler Yüce Allah'a *salât* ettikleri, yani sözde değil, özde gerçek bir dindar olarak O'nun emir, yasak ve tavsiyeleri doğrultusunda yaşadıkları gibi, Allah ve melekleri de müminlere *salât* etmektedir⁴⁷. Sözelimi malını – mülkünü kaybetmek, iflas, kuraklık/kıtlığa bağlı rekolte azlığı, sevdiklerinin şehit olması gibi belâlarla karşılaştıklarında sabredenler Allah'ın *salavâtına*; yani teselli edici, sakinleştirici, huzur verici rahmetine nail olurlar⁴⁸. el-Ahzâb 33/43'de, Allah'ın *salâtına* meleklerinin *salâtının* da eklendiği görülmektedir. Buradaki *salât* genelde müminlere Allah'ın, rahmetiyle lufufta bulunması, meleklerin ise dua etmesi olarak anlaşılmıştır.⁴⁹ Oysa daha birkaç âyet evvel "canların burunlara geldiği / herkesin ödünün koptuğu" Hendek savaşının –ki bütün olumsuz şartlara ve binlerce düşman askerine rağmen inananların zaferiyle sonuçlanmıştı- anlatılmış olduğuna dikkat edildiğinde görülecektir ki Allah'ın, Resûlüne ve müminlere *salâtı*; onlara arka çıkması, düşmanlarına karşı görünmez ordularla destekleyerek onları, Hendek savaşı gibi çetin şartlardan sağ-salim, muzaffer ve çok daha güçlü şekilde çıkarması, hâsılı; gerçek *mevlâları* olarak onları koruyup kollaması anlamındadır⁵⁰. Bu da, *nasr / nusret, fetih ve te'yîd*

47 el-Ahzâb 33/39 (هو الذي يصلي عليكم وملائكته).

48 el-Bakara 2/157 (وأولئك عليهم صلوات من ربهم).

49 Râzî, *Mefâtîhu'l gayb*, el-Ahzâb 33/43 hk.

50 Aşağıdaki meallerle karşılaştırınız:

Elmalılı Hamdi Yazır: Odur ki üzerinize feyz u bereket indiriyor [Melekler?]

Hasan Basri Çantay: O, üzerinize, melekleriyle beraber, rahmet(ini râyegân) edendir.

Ömer Nasuhi Bilmen: O, o (Hâlık-ı kerîm)dir ki, size merhamet buyurur, melekleri de.

Abdulkaki Gölpınarlı: O ve melekleri, rahmetler ihsân eder size.

DİB: O, ... size merhamet eden; melekleri de sizin için başışlanma dileyendir.

DİB (eski): ... size rahmet ve istiğfar eden Allah ve melekleridir.

TDV: ... üzerinize rahmetini gönderen O'dur. Melekleri de size istiğfar eder.

Bekir Sadak: ... size rahmet ve istigfar eden Allah ve melekleridir.

Ali Fikri Yavuz: ... sizin üzerinize melekleri ile rahmet eden O'dur.

Süleyman Ateş: O (Allâh)dir ki, ... üzerinize rahmet eder, melekleri de (size acıyıp mağfiret dilerler).

Celal Yıldırım: ... O da, melekleri de üzerinize rahmet ve gufran indirir.

Muhammed Esed: O, size (kendi mesajlarını taşıyan) melekleriyle nimetlerini bahşeder.

E dip Yüksel: O ki sizi ... melekleri ile birlikte sizi destekler.

gibi kavramların *salât*ın kavramsal çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Peygamber ve müminlere meleklerin *salâtı*, *şefaât* kavramıyla da irtibatlıdır; yani âyete göre “Allah kanunları” ve “tabiat güçleri” Peygamber düşmanı Müşriklere değil, Peygamber’e ve müminlere *şefaât* etmiştir. Oysa Medine’yi muhasara eden düşman birliklerinin, yani putperest Mekkelilerle bedevîlerin en köklü inançları “meleklerin kendilerine şefaât edeceği” idi. Ve Kur’ân’da defalarca “ahirete hiçbir imanları olmayan”⁵¹ diye bahsedilen; “Ahireti de bir tek bunlar inkâr ederler!”⁵² diye nitelenen bu paganların, mezkûr şefaatin dünyada hayat memat meselesi niteliğindeki savaş benzeri zorlu şartlarda gerçekleşeceğine inandıkları açıktı. İşte, el-Ahzâb 33/43 ve 56’da Allah ve meleklerinin Hazret-i Peygamber’e ve müminlere *salât* eylediği belirtilirken, evrenin sahibinin ve O’na ait yasa ve güçlerin Hazret-i Peygamber’in arkasında olduğu anlatıldığı kadar, şirk inancı da yerle bir edilmiştir. *Ve bi’llâhi’t-tevfîku*.

(c) *Salâtuselâmın* anlamı, Hazret-i Peygamber’in -başta zekâtlarını gönüllü getiren kişi ve kabileler olmak üzere- çeşitli müminlere *salât*

Yaşar Nuri Öztürk: O, odur ki ... size acıyor/destek veriyor. Melekleri de öyle yapıyor. Bayraktar Bayraklı: Allah ve melekleri, ... sizi iyiliklerle kuşatırlar.

Mustafa İslamoğlu: O sizi melekleri eşliğinde üzerinize indirdiği (vahiyle) destekleyip dimdik ayakta tutar.

Abdul Metin Saruhan: ... üzerinize rahmetini gönderen O’dur. Melekleri de size istiğfar eder.

Abdullah Parlıyan: O Allah ki, üzerinize rahmet etmekte, melekleri de size bağışlanma dilemekte...

Adem Uğur: ... üzerinize rahmetini gönderen O’dur. Melekleri de size istiğfar eder.

Ahmet Tekin: O sizi ... melekleriyle, üzerinize nimetini, rahmetini, bereketini indirendir.

Ahmet Varol: ... melekleriyle üzerinize rahmet eden O’dur. O, mü’minlere karşı çok merhametlidir.

Ali Ünal: O Allah ki ... size feyiz ve rahmet indirir; melekleri de (aynı maksatla) sizin için dua ve istiğfarda bulunurlar.

Cemal Külünkoğlu: O, ... size merhamet eden; melekleri de sizin için bağışlanma dile-yendir.

Gültekin Onan: O’dur ki ... size rahmet etmekte; melekleri de (size dua etmektedir). O, inançlıları çok esirgeyicidir.

Harun Yıldırım: ... üzerinize rahmetini gönderen O’dur. Melekleri de size istiğfar eder.

Hayrat Neşriyat: O, üzerinize rahmet edendir; melekleri de(sizin için mağfaret diler)!

İlyas Yorulmaz: O Allah ki ... melekleri ile yardım edendir (salât edendir). O inanana-lara çok merhametlidir.

Kadri Çelik: ... üzerinize rahmetini gönderen O’dur. Melekleri de (size istiğfar eder).

Şaban Piriş: O, ... melekleri ile birlikte size rahmet ihsan eder.

Sadık Türkmen: O’dur sizi karanlıklardan aydınlığa çıkaran, melekleri de sizin için bağışlanma dileyen..! [Asıl kısım yok]

51 Bkz. en-Nisâ 4/38; el-En’âm 6/113, 150; en-Nahl 16/22, 60; el-İsrâ 17/45; el-Mu’mînün 23/74; en-Neml 27/4; Sebe’ 34/8; ez-Zümer 39/45; en-Necm 53/27.

52 Bkz. Fussilet 41/6-7.

etmesinin ne anlama geldiği ile de tespit edilebilir. Hazret-i Peygamber'in müminlere *salât*ının, "icraat ve amelinden memnun kaldığı muhatabının âbat olması için ona dua etme" anlamına geldiği anlaşılmaktadır; çünkü "Arınmak için verenlere dua et."⁵³ buyrulmuş olduğundan, Peygamber sadakalarını getirenlere hayır ve bereket duasında bulunuyor; böylece, "canlarının yongası" giden insanları teskin ediyordu. Nitekim "Allah'ım! Ebû Evfâ ailesini destekle!" diye dua ettiği⁵⁴ de bilinmektedir. Buna karşılık müminler de *infak* gibi salih amellerini mübarek peygamberlerinin hayır duasına nâil olmaya vesile sayıyorlardı⁵⁵.

(d) -Dinde Allah ve *kitâbullâh* esas olmakla birlikte, sonuçta bu ikisi Hazret-i Peygamber sayesinde öğrenilebilmiştir; kadim *millet*lerde de bir Allah ve *kitâbullâh* örneği bulunduğu unutulmamalıdır.- Buna karşılık, Allah da gerek peygamberini gerekse onun izinden giden müminleri bağışlamakta, onları sevmekte ve onlara şefkatle muamele ederek desteklemekte, adeta üzerlerine titremektedir.

(f) Bir müminin sadece rabbine ve peygamberine değil, *âl-i Muhammed* kapsamına giren diğer müminlere, yani başta Ezvâc-ı Tâhirât, Ehl-i Beyt, muhacirler ve ensârîler olmak üzere, şehitlere, gazilere, kurrâ, fukahâ, müfessir, muhaddis ve Kelâmcılara, hâsılı; din-i celîl-i islâm'ı insanlığa taşıyan tüm din büyüklerine *salât* etmesi, *aleyhisselâm*, *radıyallâhu anh*, *rahmetullâhi aleyh*, *kuddise sirruh* vb. saygı ifadeleriyle onlara sevgi, saygı ve bağlılıklarını bildirmesi, o müminin dine ve dinî değerlere bağlılığını da pekiştirecektir; çünkü kitleler teorik ve soyut metinlerden ziyade kanlı canlı rol modellere göre yaşarlar; dinin soyut doktrinleri bunlar gibi Kur'ân'ı içselleştirmiş canlı Kur'ânlar [*kur'ân-ı nâtıklar*] tarafından temsil edilir. -Bu zevat ve yazıp çizdikleri hakkında bilimsel tenkid hakkımız bakidir.- Bağlantılı olarak, müminlerin güven ve barış çerçevesinde sahiplenici, kardeşçe, samimi bir tutumla birbirlerine destek olmaları; *müslümanlar* olarak *nasîha*⁵⁶, *velâyet*⁵⁷ ve

53 et-Tevbe 9/103 (وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ)

54 *Müslim*, "Zekât", 176.

55 Bkz. et-Tevbe 9/99 (صَلَّوَاتِ الرَّسُولِ).

56 et-Tevbe 9/91'de vurgulandığı üzere *nasîha* kavramı *ihlâs*, *i'tisâm* ve *tevellî* [samimiyet, sarılma, sahip çıkma / velî olarak Allah ve Resûlünü benimseme] kavramlarını bir bütün olarak ifade edebilen samimi bir bağlılıktır; "Her hâlükârda Allah'ın, Peygamberin ve *mümin*lerin lehinde, onların yararına tavır alabilmek" şeklinde özetlenebilecek kapsamlı bir tutumdur. Nifâkın zıddı bir tutum... *İ'tisâm* ve *nasîha* Kur'ân'ın öngördüğü imanın temel karakterini yansıtmaktadır. Allah ve Resulüne bağlılığın, ona sınıksız yapışmanın bulunmadığı bir 'iman'a iman denmez!..

57 Siyasî ve hukukî mânası genelde anlaşılmayan bu büyük kavram hk. geniş bilgi için bkz. Murat Sülün, "Ötekini Ne Yapalım?" *Kur'ân ne diyor biz ne anlıyoruz?*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2017.

uhuvvet çerçevesinde hep birlikte *silme* girmeleri⁵⁸ ve *selâmı* yayabildikleri kadar yaymaları esastır. Müminler ancak kardeş olabilir!

IV. MÜMİNLERİN HAZRET-İ PEYGAMBERE SALÂTI

4.1. GENEL OLARAK

Müslim, Tirmizî, Nesâî, Dârimî, Muvatta' ve İbn Hanbel' de nakledildiğine göre; Ensâr'dan Ebu Mes'ûd (v. 42/662) şöyle demiştir:

[Medine liderlerinden] Sa'd b. 'Ubâde'nin (v. 14/635) meclisinde iken Allah Resûlü yanımıza geldi. Sa'd'ın oğlu Beşîr (v. 12/633); "Ya Rasûlâllah! Allah bize sana *salât* etmemizi emretti; peki, sana nasıl *salât* edeceğiz?" dedi. Hazret-i Peygamber (s.a.) o kadar uzunca bir süre sessiz kaldı ki, "Keşke şu soruyu sormasaydı!" diye düşünmeye başladık. Neyse, sonra şöyle buyurdu: "Allah'ım! Tıpkı İbrahim sülâlesine *salât* ettiğin gibi, Muhammed'e ve Muhammed sülâlesine *salât* et. Ve tıpkı İbrahim sülâlesini insanlık içinde mübarek (bereketli) kıldığın gibi, Muhammed'i ve Muhammed ailesini de mübarek kıl. Şüphesiz Sen *Hamîd*⁵⁹ *Mecîd*'sin (bizatihî hamde lâyıksın, şan-şeref sahibisin).]⁵⁹ deyin. Nasıl *selâm* edileceğini⁶⁰ zaten biliyorsunuz."

Hal böyleyken, *salâtüselâm* emrinin -gerekçeleriyle açıklamaya çalıştığımız- gerçek anlamı yeterince kavranamadığından, bu hayatî vazife *sallîllâhu aleyhi ve sellem, aleyhisselâm, Allâhumme salli...* vb. ifadeler kullanmaktan ibaretmiş gibi bir hava oluşmuş; emrin gereklilik mi yoksa tavsiye mi ifade ettiği tartışılmış, vüçûb ifade etmekle birlikte hayatta bir defa yerine getirmenin yeterli, diğerlerinin ise mendup olacağı, bir mecliste Hazret-i Peygamber'in adı ilk anıldığında veya bir metinde ilk yazıldığında *salâtüselâm*da bulunmanın âyetteki emri yerine getirmek için yeterli sayılacağı kabul edilmiştir⁶¹. Nitekim İbn 'Âşûr (v. 1879-1973) sahâbenin, Hazret-i Peygamber'in ismi her anıldığında veya yazıldığında *salavât* okuyup yazdıklarına dair bir bilgi bulamadığını kaydeder. Onun tespitine göre sahabe Peygamber'in ismi her geçtiğinde değil, onun bazı fiil ve niteliklerini konuştukların-

58 Bkz. el-Bakara 2/208.

59 اللهم اللّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ خَيْرُ مَجِيدٍ الْعَالَمِينَ

60 Yani "Yani İbrahim'in selâmı Allah'ın rahmetiyle ve onun peygamberi olarak gönderildiği için" şeklinde. Veya iki müminin birbirini selâmlaması gibi *es-selâmu 'aleyke* veya *selâmun aleykum* diyerek. Konu en-Nisâ 4/86'da düzenlenmiştir.

61 İbn 'Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, Tûnis, 1984, el-Ahzâb 33/56 hk.; Mertoğlu, "salâtüselâm", *DİA*.

da bunu yapmışlardır. Kitapların başında *salavâta* yer verme (*salvele*) âdeti de Hârûn Reşîd (v. 193/809) zamanında hicrî 181’de başlamıştır. İsmnin her geçtiği yerde *salavât* okumak ve yazmak ise daha sonra, muhtemelen hicrî IV. asırda hadisçiler tarafından âdet haline getirilmiştir⁶².

Yüce Allah’ın Salât-ı İbrâhîmiyye olarak adlandırılan bu nebevî salavâtta geçtiği üzere, Hazret-i İbrahim’e ve Hazret-i Peygamber (s.a.)’e *salât* etmesi ne anlama gelmektedir? Peygamberimizin İbrahim Aleyhisselâm misali herkesçe [في العالمين] tanınıp, sevilip, ona bağlanılmasını sağlamak ana hedeflerimizden biri olmalı değil midir?⁶³ “Mübarek kıl, bereketlendir!”⁶⁴ anlamındaki *ve bârik* ifadesi acaba *salât*ın bir nev-’i tefsiri olarak mı yoksa bağımsız bir ifade olarak mı geçmektedir? Müminler peygamberlerine *salât* etmesi için Allah’a dua ettiklerinde, kendileri Hazret-i Peygamber’e *salâtselâm* etmiş sayılacaklar mıdır?

Bu vb. soruların cevabı *salâtselâm* emrinin verildiği el-Ahzâb suresinde gizlidir. Ve âyetlerin doğru anlaşılması için metin içi siyâka dikkat edilmesi büyük önem arz etmektedir. Âyetlere, sonradan verilen / yakıştırılan istilahî anlamların isabetli olup olmadığı o âyetlerin *mâsikaleh*lerinin tespitine bağlıdır. Tefsir erbabı, Kur’ân’daki kelime ve ifadeleri sonradan oluşmuş istilahî anlamlarına göre değil, nüzûl tarihindeki reel delâletine bakarak anlamaya çalışır; -çoğu tefsirci farkında olmasa da- müfessiri Kelâmcıdan, Fıkıhçıdan, Tasavvufçudan ayıran budur.

Mushaf’ta 33. sırada yer alan el-**Ahzâb** suresi, her ne kadar Hendek savaşı vesilesi ile *ahzâb* [düşman birlikleri] adıyla anılmakta ise de, aslında Hazret-i Peygamber’in aile hayatı ile ilgili âyetlerin yoğun olarak yer aldığı bir suredir. -Nitekim Mescid-i Nebevî’deki yeni kısım yazılarının hattatı olan Ali Hüsrevoğlu’ndan aldığım bilgiye göre, Ravza-yı Mutahhara’daki Hazret-i Peygamber’in medfun bulunduğu hücre-yi saâdetin iç kuşağında Ahzâb sûresi yazılıdır; malûm burası Hazret-i Âişe validemizin odasıydı.- “Evlâtlıkların gerçekte bir tane ana babası olabileceği” vurgusuyla başlayan surenin en merkezî konusu “Muhammed’in oğlu” diye anılan Zeyd b. Hârise’nin (v. 8/629), eşi Zeynep’i boşaması üzerine Zeynep validemizle (v. 21/641) Hazret-i Peygamber’in evlenmesi meselesidir. Surede; Hazret-i Peygamber’in nikâhına alabi-

62 İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve’t-Tenvîr*, el-Ahzâb 33/56 hk.

63 Çünkü öğretinin başkalarınca kabul edilebilmesi, büyük oranda öğretiyi temsil eden ana karakterle iyi/yapıcı ilişkiler geliştirmeye bağlıdır.

64 Halîlullah İbrahim’in bereketlendirilmesi onun, “sahabisi olmayan *tek başına* bir ümmet” (en-Nahl 16/120) oluşuyla bağlantılı olmalıdır.

leceği ve alamayacağı kadınlar, kadınlarına yönelik çeşitli talimatlar, kadınlarını boşamasına ramak kalması (*tahyîr* âyetleri), müminlerin ezvâc-ı tâhirâta yönelik uymaları gereken âdap, kadınların def-i hâcet vb. sebeplerle dışarıya çıkarken bir dış elbise ile –ayrıca- örtünerek çıkmaları gereği, kadın meselesi yüzünden Peygamber ve müminler hakkında çıkartılan dedikodular ve yayılan sansasyonel haberler... Hazret-i Peygamber'in inananlar için ifade ettiği anlam ve önem... Allah'ın direktiflerini iletirken hiç kimseden çekinmemesi gerektiği... işlenmektedir.

Zeyd - Zeynep meselesi diyoruz; zira bu dinî, imanî, siyasî, sosyo-kültürel ve folklorik boyutları olan gerçek bir meseledir. Hazret-i Peygamber o günkü genel kanaate göre “oğlunun karısıyla” yani geliniyle evlenmiş olmakta idi: İbn İshâk (v. 151/768), Ferrâ (v. 207/822), Taberî (v. 310/923), Vâhidî (v. 468/1076) gibi kaynakların farklı varyant ve ifadelerle aktardıkları, daha sonra belli başlı tefsirlere de giren *iddiaya* göre; Peygamber; oğlu olarak tanındığından “Zeyd b. Muhammed” denilen evlâtlığı Zeyd’le görüşmeye gittiğinde, Zeyd’in genç ve asil hanımı Zeynep bint Cahş’ı kapıya aceleyle çıktığından ya da rüzgar perdeyi kaldırdığı için, yarı çıplak vaziyette görüp değişik duygulara kapılmış!.. -Zeynep akça pakça, asil, güzel, sülün gibi bir kadıymış.- Ve bu manzara karşısında gayr-i ihtiyarî “Sübhânallah! Sen ey kalpleri çekip çeviren Allah’ım!..” diye mırıldanarak gerisingeri dönmüş. Zeynep durumu eşi Zeyd’e anlatınca, Zeyd onu boşamaya karar vermiş. [Bu sözü Hazret-i Peygamber’in bizzat Zeyd’in yanında söylediğini aktaran rivayete göre ise, Zeyd “Ya Resulallâh! Onu beğendiysen senin için boşayabilirim!” mealinde konuşmuş.] Hazret-i Peygamber’in boşanmalarını yönündeki bütün ısrarlarına rağmen, sonuçta, ‘azatlı bir köle ve çocuklu bir dul’ olduğu için kendisini rencide edip duran aristokrat Zeynep’le tüm ilişkisini kesmiş... Ve süreç Zeynep’in Hazret-i Peygamber’in eşi olmasıyla sonuçlanmış...⁶⁵ Bunu fırsat bilen Peygamber muhalifleri, yani Yahudiler ve ‘marazlı iman’ sahipleri “Muhammed geliniyle evlenmiş!..” yaygarası kopararak Hazret-i Peygamber (s.a.)’i yıpratmaya; aleyhte algı oluşturmaya ve ana kitleyi ona karşı kıskırtmaya başlamışlardır. İnsanların ötekini en fazla tenkit ettiği, diline en fazla doladığı, dedikodusunu etmekten en çok zevk aldığı şey bu tür ince konulardır; yani kadın meselesi!.. İnsanlar bu konularda konuşmaya

65 İslâm kaynaklarındaki bu gibi rivayetlerin değerlendirmesi hk. bkz. H. Musa Bağcı, “Hazret-i Peygamber’i Ahlakî Açından Zaaf İçerisinde Gösteren Bir Rivayetin Mahiyeti ve Bunun İstismarının Eleştirisi,” *EKEV Akademi Dergisi*, 2004, sayı: XVIII; <https://musabagci.tr.gg>

bayırlar; belli belirsiz bir haset ve kıskançlıkla, işin aslını-astarını ve sözlerinin nereye gittiğini düşünmeden konuşurlar; konuyu geveleyip dururlar!.. Sonraki asırlarda yazılıp çizilenler⁶⁶, işbu tezvîrat hakkında fikir verir niteliktedir.

İşbu sansasyonel haber ve tezvîrâta Kur'ân-ı Kerim, (i) inananları *salâtuşelâma*, yani Hazret-i Peygamber'in arkasında toplanmaya, onun cephesinde buluşmaya, ona her tür desteği, sevgi ve saygıyı sunmaya, bağlılık tazelemeye davet ederken, (ii) muhalifleri de şiddetle tehdit ederek cevap vermiştir:

Gerçek şu ki; münafıklar, kalplerinde hastalık bulunanlar ve Medine'de sansasyonel yalan haberler yayanlar buna bir son vermezlerse, seni bunların üzerine saldırtırız ve -çok az bir süre dışında- bir daha orada barınamazlar! (Kimsenin, yüzüne bakmadığı, herkesin fellik fellik kaçtığı) birer mel'ûn olarak... Ele geçirildikleri yerde teker teker öldürülürler!.. Allah'ın öncekiler hakkındaki uygulaması budur. Allah'ın uygulamasında da değişme bulamazsın!..⁶⁷

Zeyd - Zeynep meselesine ilişkin âyette ise konu şöyle aktarılmaktadır:

Allah ve Resulü herhangi bir hususta hüküm verdiklerinde, mümin bir erkek ve kadının, kendileriyle ilgili o hususta tercih hakları yoktur. Kim Allah ve Resulüne karşı gelirse, şüphesiz, apaçık bir sapışla sapmış olur. (İmdi) hani sen, Allah'ın da nimetlendirdiği, senin de nimetlendirdiğin kişiye (yani, Hârîse'nin oğlu Zeyd'e); "Allah'tan kork da eşini

66 Nüzul devrinde Peygamber'e yöneltilen suçlamalar –özellikle, kadınlarla ilişkisi çerçevesindeki isnatlar- hakkında ipuçları için bkz. Leon Caetani, *İslâm Tarihi*, çev. Hüseyin Cahid Yalçın, İstanbul: Tanin Matbaası, 1924; İlhan Arsel, *Şeriat ve Kadın*, İstanbul, 1991. Güya, Hazret-i Muhammed Zeynep'le, yarım kalan aşkını tamamlamak için evlenmiştir; çünkü o, halasının kızı olan Zeynep'e daha Hatice ile evlenmeden göz koymuş, ancak Zeynep'in ailesinin muhalefeti üzerine evlilik gerçekleşmemiştir. [Oysa o sırada Zeynep küçük bir çocuktur!] Arsel'e göre; Hatice ile evlendikten sonra da, muhtemelen onu göz önünde tutma gâilesiyle evlâtlığı Zeyd ile evlendirmişti. Muhammed kadınlara düşkün olduğundan -ki bunu "Dünyanızdan bana 3 şey sevdirildi: Kadın, gözümün nuru namaz ve güzel koku." diyerek itiraf da etmiştir [Oysa Peygamber burada, Cahiliyede kadının ezilmesine işaretlerle; dövülesi değil sevilesi, hırpalanması değil başıra basılması güzel ve değerli bir varlık olduğunu anlatmaktadır!]- bir başkasının harâm-i ismetinde bulunan bir kadına bile kafayı takabilmiştir!.. Zeynep'i elde etme yolunda kendisine yöneltilebilecek eleştirilerden kurtulmak için de, bu müstesna evliliğin, Araplar arasında yaygın bulunan ["evlâtlığın kişinin öz oğlu, eşinin de gelini sayılması; boşandıklarında bile evlenemeyecekleri" şeklindeki batıl] bir geleneğin kaldırılması için bizzat Tanrı tarafından hazırlandığını ve *vahiy* şeklinde bildirildiğini söylemiştir (Arsel, *age* s. 332-333. Ayrıca, s. 200, 325, 339).

67 el-Ahzâb 33/60-62.

elinde tut (boşama)” diyordun; Allah’ın eninde-sonunda açığa vuracağı şeyi [yani kişinin, evlâtlığı ile arasında gerçek bir baba-oğul ilişkisi bulunmadığını, kendi evlâtlığın olan Zeyd b. Hârise’nin hanımı Zeynep bint-i Cahş’la evlenerek bizzat göstermen gerektiğini] insanlardan çekinerek içinde saklıyordun. Oysa Allah senin kendisinden çekinmeni daha çok hak etmektedir! İşte, Zeyd eşi ile (nikah ve gönül) bağını tamamen koparınca, onu senin eşin kıldık ki, evlâtlıklarının kesin olarak ayrıldıkları eşlerini nikâhlamakta müminler için bir sakınca olma(dığı net olarak anlaşıl)sın. Allah’ın emri mutlaka yerine getirilir. Allah’ın kendisine farz kıldığı hususlarda Hazret-i Peygamber açısından bir sıkıntı olmamalıdır. Allah’ın öncekiler hakkındaki uygulaması budur. Hem, Allah’ın emri, ölçülüp biçilmiş kesin bir hükümdür. (Peygamberler) Allah’ın mesajlarını iletenler ve Allah’tan sakınıp O’ndan başka hiç kimseden korkmayan kimseler(dir)... ki hesaba çekici olarak Allah yeter. (Hârise’nin oğlu Zeyd’e ‘Muhammed oğlu Zeyd’ diyorsunuz. Evet, bütün müminlerin manevî babası olarak Zeyd’in de babasıdır, ama) Muhammed sizin adamlarınızdan herhangi birinin öz babası değildir; o Allah’ın Resulüdür; son peygamberdir. Allah da her şeyi bilmektedir.⁶⁸

EK’te sunulan âyetlerde görüleceği üzere, Hazret-i Peygamber – Zeynep evliliği Kur’ân’da, insanların iliklerine işlemiş yaygın bir Cahiliye âdetini kaldırmak gibi bir gayeye mâtuf gösterilmektedir. Surenin başından itibaren, konu evlâtlık [دعوى] kavramı çerçevesinde ele alınmakta; evlâtlıklarla babalıklarının birbirlerinden müstakil şahıslar olduğu belirtilerek, Hazret-i Peygamber’in Zeyd’in babası olmadığı, dolayısıyla Zeynep bint Cahş’ın da kayınpederi olmadığı ortaya konulmaktadır. Kişinin, evlâtlığının boşadığı eşiyile evlenememesi, Peygamber dışında bir kişinin yıkabileceği basitlikte bir âdet değildi. Allah’ın, bu âdeti yıkmak için kullandığı resûlü bile, toplumunun lideri olarak sahip olduğu siyasî otoriteye ve dinî karizmaya rağmen, insanların koparacağı yaygaradan korkmuş; konuyu erteleyip durmuş ve bu yüzden âyette “Sen bir elçisin; milletten değil, Allah’tan korkman gerekiyor!” diye eleştirilmiştir. Nitekim Hazret-i Âişe’den nakledildiği gibi, Hazret-i Peygamber Kur’ân’dan bir âyeti saklayacak olsaydı, bu âyeti saklar ve insanlara iletmezdi!

Öncelikle, Peygamber en genç ve dinç zamanlarını tek eşli olarak geçirmiştir. İkinci olarak; şu da kesindir ki insanlık için gerçek bir rol model ve *insan-ı kâmil* olarak Hazret-i Muhammed, cinselliği bütün kemal ve doğallığı ile ve daima meşru çerçevede yaşamıştır. Üçüncü

olarak; el-Ahzâb 33/50-52'de görüleceği üzere, evlilik alanında Hazret-i Peygamber için müminlerden farklı bir uygulama olduğu da bir gerçektir. Bu da Hazret-i Peygamber'in normal bir fert olmaması ile ilgilidir; evlendiği kızlar sayesinde güçlü kabile ve aileleri kendine bağlamasının, gönüllerini İslâmiyet'e ısındırmaya çalışmasının yanı sıra, *ezvâc-ı tâhirât*, geleni gideni çok olan Hazret-i Peygamber'in misafirlerine yemek ikramı vs. hizmetlerde eli – ayağı konumunda idiler. Dördüncü olarak; el-Ahzâb 33/33'te belirtildiği üzere, *ezvâc-ı tâhirât*tan her biri *ümme-i muhammed* için Hazret-i Peygamber'in rahle-i tedrisinde yetişmiş uzman hocalar konumundadır. Peygamber'in, cinselliği en müttekâmil mânasıyla yaşadığı muhakkaktır; ama dikkat edilirse el-Mâide 5/5'te müminlerin Yahudi ve Hıristiyan kadınlarla evlenmesi helâl kılınmışken, el-Ahzâb 33/52'de Hazret-i Peygamber'e bu konuda yasak getirilmiştir; çünkü Peygamber'in eşleri müminlerin analarıdır ve Hazret-i Peygamber, ümmetinin başına gayr-i müslim bir ana getiremez. Gayr-i müslim cariyelerin statüsü düşük olduğundan bunlar farklıdır. Beşinci olarak; Batılı araştırmacıların Hazret-i Peygamber'e yönelik tenkitleri daha farklı bir çerçevede değerlendirilebilir; çünkü onların peygamber algısı bizdekinden çok farklıdır: İsa Mesih ilahî, lahutî bir şahsiyet olarak, -hatta bizzat Tanrı (!) olarak- kadınlarla cinsel ilişki yaşamamıştır; yani çok evlilik bir yana, -pek de doğal olmayan bir şekilde- hiç evlenmemiştir! Batılıya göre "peygamber" diyebileceğiniz kişi, *ruhân* olmalıdır; Tanrı elçisinin evlilikle, cinsellekle alâkası olmaz! Oysa el-Ahzâb 33/40'ta ifade edildiği gibi, başta Hazret-i Davud ve Süleyman⁶⁹ gibi yüksek şahsiyetler olmak üzere nice çok eşli Yahudi – Hıristiyan büyüğü vardır⁷⁰.

Salâtuselâm bağlamında "daima Peygamber'in yanında olmak" elbette kadın meselesi ile sınırlı değildir; Hazret-i Peygamber'in, Medine'ye gelerek düşman Evs ve Hazrec kabilelerini birleştirmeye çalışması, göçmen bir yabancı olarak Medine'de elde ettiği siyasî nüfûz -ki siyasî nifak⁷¹ bu nüfûza karşı gelişmiştir- kendisiyle ölümüne mücade-

69 Bkz. I. Kırallar, 11/1-13 [Kral Süleyman firavunun kızının yanı sıra Moavlı, Ammonlu, Edomlu, Saydalı ve Hititli birçok yabancı kadın sevdi. (...) Süleyman'ın kral kızlarından yedi yüz karısı ve üç yüz cariyesi vardı...]

70 Bu konuda daha geniş ve farklı izahlar için bkz. Ali Özek v.dğr., *Hazreti Peygamber ve aile hayatı*, ed. İsmail Lütfi Çakan, İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı, ts.; Ziya Kazıcı, *Hazret-i Muhammed (s.a.s)'in eşleri ve aile hayatı*, İstanbul: Çağ Yayınları, 1991; Sadreddin Gümüş, *Kur'ân'a göre Hazreti Muhammed (s.a.v)'in aile hayatı*, İstanbul: Ravza Yayınları, ts.; İhsan Atasoy, *Resulullah'ın aile hayatı : neden çok evlendi?* İstanbul: Nesil Yayınları, 2007.

71 Bkz. Ahmet Sezikli, *Hazret-i Peygamber Devrinde Nifak Hareketleri*, Ankara, 1994, s. 7-17, 61 vd.

le ederek, milleti Peygamber'e karşı kışkırtan Kâ'b b. Eşref, Ebu Afek [عفاك], İbn Süneyne [سنينة], Ebu Râfi', Kinâne b. Rebî', Hâris b. Süveyd b. es-Sâmit, Manzûr b. Zebbân, Zeyneb bint Hâris, 'Asmâ [عصماء] bint Mervân, Kuraybe, Ümmü Sa'd ve Sâre gibi iflâh olmaz İslâm düşmanlarını kararlılıkla katlettirmesi⁷², bilhassa bu, Yahudi ve Münafıkların yıpratıcı dedikodularının dozunu ve yıkıcı muhalefetlerinin şiddetini iyice artırmıştır. Ukbe b. Ebu Mu'ayt, Nadr b. Hâris, Mu'âviye b. Muğîre, Ebu 'Azze, Hâlid b. Süfyân, Mikyes b. Dabâbe, Abdullah b. Hatal, Hâris b. Tulâtıla ve -hain- 'Uranîler de Peygamber'in katlettirdikleri arasındadır. Bunların bir kısmı propagandist şair, bir kısmı ise onları finanse eden zengin kompradorlardı⁷³. İşte, Peygamber (s.a.)'in bu yöndeki icraatını açıklayıp, insan haklarına aykırı görünen bu idam vak'alarını meşru ve mâkul olduklarını ortaya koyacak şekilde tefsir etmek⁷⁴ tam bir *salâtuselâm*dır. Sözelimi:

Nasıl ki, uzman bir cerrah tedavi adına vücudumuzu kesiyor; vücudun selâmeti için gerektiğinde kangren olan organımızı ya da bir bölgeyi kesip atıyorsa, Peygamber de toplumun salah ve selâmeti adına lider konumundaki iflâh olmaz azılı kâfirleri, yani gâvurları!⁷⁵- hiç acımadan temizlemiştir. Hazret-i Peygamber'in, Nadr b. Hâris gibi azılı Kur'an düşmanlarına, Kâ'b b. Eşref gibi 'şeytan'lara, *cibt* ve *tâgut*lara, Kurayza oğulları gibi vatan hainlerine⁷⁶ yaptıkları acımasızca bulunabilir ve *rahmeten li'l-âlemîn*⁷⁷ vasfını ihlâl ediyormuş gibi algılanabilir; ancak gariban yığınların *selâmeti* adına fitne ve fesadı ortadan kaldırıp hukuk ve asayîşi [مسلم] sağlamak, bu tür cerrahî ameliyeler gerektirmektedir. Rahmet ve savaş peygamberi olarak Hazret-i Muhammed, "İslâmiyet'in zayıf olduğu dönemlerin peygamberi" olan İsa Mesih gibi, sağ yanağına vurana sol yanağını gösterecek biri değildir!.. Toplumun

72 Bu idamlar ve gerekçeleri hakkında geniş bilgi için bkz. Veysel Aktürk, "Hazret-i Peygamber Devrinde Öldürülmeleri Emredilenler ve Öldürülme Nedenleri", Konya Selçuk Üniversitesi SBE, YL tezi, dnş. Bahaüddin Varol, XIII + 341 sh.

73 Bkz. eş-Şu'arâ 26/224 ve tefsirleri.

74 Meselâ Sadık Albayrak, *Rahmet ve savaş peygamberi Hazret-i Muhammed (sas)'in hayatı*, İstanbul: Medrese Yayınevi, 1982, 432 s.; Mustafa Âsım Köksal'ın 13 ciltlik *İslâm Tarihi; Hazreti Muhammed (a.s) ve İslâmiyet*; Veysel Aktürk'ün adı geçen çalışmaları.

75 *Kâfir* inkârcı, 'ilc ise gâvur demektir; "gâvur" sıradan kâfirlerden ziyade, hak hukuk tanımayan, vahşi ve zalim İslâm düşmanlarını ifade eder. *İman - Amel İlişkisi*'nde (İstanbul: Ensar, 2015) açıkladığım üzere, kâfirler monoblok değillerdir; *mele'* ve *mutref* denilen müstebirlerin yani azılı kâfirlerin, inkâr önderlerinin, statüko bekçilerinin yanında, bunların güttüğü mustaz'af / gariban kâfirler vardır. Her ikisi de cehennemlik olsa da, Kur'an'ın asıl mücadelesi ilk gruptakilerledir.

76 Bkz. el-Ahzâb 33/26-27 ve tefsirleri.

77 el-Enbiyâ 21/107.

kanını emen azılı münkirlerin, kendisi hakkındaki idam kararını⁷⁸ infaz etmelerini bekleyecek biri de değildir! Aleyhindeki tertip ve suikastleri boşa çıkarmak için elinden geleni yapsa da zehirlenmekten kurtulamamıştır. Hâsılı Peygamber'in kâfirlerin elebaşlarına karşı başarıyla yürüttüğü ölümüne mücadele, onun *rahmeten li'l'âlemîn* özelliğinin gereğidir; insanlığa *rahmet* olmak insanlığı cehenneme götürmeye çalışan şeytanî odaklarla kıyasıya savaşmayı gerektirir. Allah'ın *dininin* özellikle ceza hukukunun uygulanmasında gösterilecek bir gevşeklik ve acıma, rahmet ve hikmet olmaktan çıkıp genel kitleler açısından zulme dönüşecektir. Nitekim İslâmiyet'e verdikleri zararlardan ötürü *kesin idamlarına* hükmettiği Abdullah b. Sa'd b. Ebu Serh⁷⁹, İkrime b. Ebu Cehl (v. 13/634), Ebu Süfyân b. Harb (v. 31/652) ile karısı Hind bint Utbe (v. 14/635) gibi azılı Müşrikleri konjonktür gereği *affetmek zorunda kalması*, başta Muhammed hanedanı [آل محمد] olmak üzere çilekeş sahabiler -ve dolayısıyla ümmetin selâmeti ve geleceği- açısından pek de iyi olmamıştır; kanaatindeyim. Ama günün şartları, ileride çok daha büyük ve güçlü düşmanlarla savaşmak gerektiğinde -velev ki "Araplık"⁸⁰ gayretiyle- canını dişine takacak bu 'cin' gibi adamların kâh *afla* kâh ganimetle İslâmiyet'e kazandırılması gerçek bir peygamber başarısı olarak yorumlanabilir. Yine, "Kur'ân'da yer yer şeytan/lar diye nitelenen bu elebaşlarının ya katillerine ferman çıkartılması ya da affedilmeleri sorunludur." da denilebilir ve bu af, haklarında nâzil olmuş el-Enfâl 8/36-37 gibi onlarca tehdit âyetine aykırı gözükabilir. Bedir savaşı akabinde nâzil olan bu iki âyette şöyle buyrulmaktadır: "*Nankörce inkâr edenler şüphesiz mallarını (insanları) Allah yolundan*

78 Bkz. el-Enfâl 8/30 ve tefsirleri.

79 Örneği: Sonradan, "Kuzey Afrika fâtihi" olacak Abdullah b. Sa'd b. Ebu Serh. Bilindiği gibi, Hazret-i Peygamber Mekke'yi fethettiğinde, Müslümanlarla savaşmayan Müşriklere dokunulmamasını emrederken, Abdullah b. Sa'd ve benzerlerinin, "girenin güvende olduğu" Kâbe'nin astarına bağlanarak yalvarıp yakarsalar bile katledilmesini emretmiştir. Peygamber'in gözünde müstesna bir konumu bulunan ve cömertlik ve hilmiyle nam salan Osman b. 'Affan ise, kendisine sığınan sütkardeşi Abdullah'ı idamdan kurtarmak için gizlemiş, ortalık yatışınca da Peygamber'in huzuruna getirerek ona 'şefaat' etmişti; Peygamber "oradaki adamlarından biri bunu kendiliğinden katletsin diye" uzunca bir süre beklemiş; fakat kimsenin bunu yapmaması üzerine affetmek zorunda kalmıştır. Ve Osman oradan ayrılınca, bunu açıkça söylemiştir. Ensâri-lerden biri "Keşke, bir işaret etseydiniz ya Rasûlâllâh!" deyince de, "Peygamber [hainlere mahsus] bu tip ima ve işaretlerle iş görmez!" buyurmuştur. Bkz. İbn Hişâm, *Sîret* [www.al-mostafa.com], s. 667 vd.

80 Nitekim azılı Müşriklerden Ümeyye b. Halef'in oğlu Safvan [v.19/640]; Huneyn'de İslâm ordusu bozulup ric'at ettiği, aynı ordunun neferi olduğu halde "Sonunda Muhammed'den kurtuluyoruz!" diye sevinen Ebu Süfyan'a "Kureyşli birinin (yani Muhammed'in) bana efendilik etmesi, Hevâzinli birinin efendilik etmesinden bence daha makbuldür!" demiştir. Bkz. *Ahmed b. Hanbel*, III, 386.

alıkoymak için harcıyorlar. Yine harcayacaklar!.. Ama bu daha sonra içlerine oturacak, sonra da mağlup olacaklar!.. Cehennem'e haşredilecek bu inkârcı nankörler!.. Ve böylece Allah murdarı temizden ayırt etmiş; murdar olanların tamamını da üst üste yığıp Cehennem'e atmış olacak. Bunlardır işte, hüsrana uğrayacaklar!" Şirk devletinin iki lideri Ebu Süfyan ile İkrime b. Ebu Cehl'i ve yardımcılarını Cehennemle tehdit eden bunun gibi çok sayıda âyet bulunmakla birlikte, Kur'ân'daki vaat veya tehditler, muhatapları o hal üzere devam ettikleri sürece geçerlidir; İmam Mâtürîdî'nin (v. 333/944) belirttiği gibi, bir kişi Kur'ân veya Peygamber'ce müjdelenmiş veya tehdit edilmiş olabilir; ancak durumunu bozduğu takdirde vaat sona ereceği gibi, durumunu düzelttiği takdirde tehdit de ortadan kalkar⁸¹.

Hâsılı; Peygamber (s.a.) inkârın elebaşlarıyla garibanlar adına canla başla mücadele ederken taraftarlarının onu desteklemesinden daha tabii bir şey olamaz. Nitekim müminlerin savaşlarda Allah ile birlikte Peygamber'i *te'yîd*, *te'zîr* (أزر)⁸² ve *ta'zîr*nden⁸³ [تعزير] Kur'ân'da açıkça söz edilmiştir.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ifadesinde; "Peygamber'e ve müminlere Allah'ın yeteceği" mi anlatılmaktadır yoksa "Peygamber'e Allah'ın ve müminlerin yeteceği" mi? İbare her iki ihtimali de taşıyabilir nitelikte ise de hem devamındaki "*Müminleri savaşıma teşvik et*" ifadesi, hem et-Tevbe 9/14'teki "*Onlarla savaşın da Allah sizin ellerinizle onlara azap etsin...*" ve el-Enfâl 8/17'deki "*Onları siz öldürmediniz; asıl Allah öldürdü onları! Attığın zaman da sen atmadın; asıl Allah attı*" ifadeleri hem de realite –tarihî kıssalar değilse de Muhammedî zafer bakımından- ikinci anlamı desteklemektedir. el-Fetih 48/29'daki *فَازَرَهُ* ifadesi ile "Peygamber ve beraberindekilerin İncil'deki temsili; filizini çıkarıp onu güçlendiren, sonra da kalınlaşıp gövdesi üzerinde duran ve onu ekenlerin hoşuna giden sağlıklı bir ekine benzetilmektedir." Burada *âzera* fiili ifâlden kabul edilmekle birlikte, işteşlik bildiren müfâ'ale kalıbına da uygundur; zira ağaçlar dallarını, / bitkiler filizlerini desteklediği gibi, dallar / filizler de onları desteklemektedir; yani vahiy toprağından beslenen Peygamber, sahabilerini, onlar da fizikî güç ve imkânları ile peygamberlerini desteklemektedirler.

81 Bkz. *Te'vilâtu'l-Kur'ân*, thk. Murat Sülün, ed. Bekir Topaloğlu, İstanbul: Mizan Yayınevi, 2007, IX, 173 (Meryem 19/98 hk.).

82 TâHâ 20/31; el-Fetih 48/29.

83 el-Mâide 5/12; el-A'râf 7/157; el-Fetih 48/9.

4.2. 'SALÂT' İÇİNDE SALÂTUSELÂM

Hazret-i Peygamber'e namazın içinde *salâtuşelâm* etme meselesi de konumuzla irtibatlıdır; hemen herkes bunun *müstehap* olduğu görüşünde iken, Muhammed b. İdrîs eş-Şâfi'î (v. 204/820) ile Mâlikîlerden Kâdî Ebu Bekr İbnu'l-'Arabî (v. 543/1148) farz olduğunu, terkedenin namazının boşa gideceğini savunmuştur⁸⁴. Namazda salavât getirmek *sünnet* yani müstehap olduğuna göre, bunu inananlara Hazret-i Peygamber öğretmiş olmalıdır. *Buhârî*'deki bir hadise göre, İbn Mes'ûd (r.a.) şöyle demiştir:

“Hazret-i Peygamber (s.a.) elimi iki avucunun arasına alarak, bana tıpkı Kur'ân'dan bir sure öğretir gibi şu şekilde *teşehhüd* etmeyi öğretti: التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَيْنَا: Allah'a aittir selâmlar; dualar ve tertemiz kelimeler. Ey Peygamber! Selâm da üzerinde olsun senin, Allah'ın rahmet ve bereketi de... Selâm bizim de, Allah'ın tüm salih kullarının da üzerinde olsun! Ben şuna şahitlik etmekteyim ki, Allah'tan başka tanrı yok; şuna da şahitlik etmekteyim ki Muhammed O'nun kuludur, resûlüdür.”

Buhârî, Müslim ve diğerlerinin yine aynı sahabiden (r.a.) naklettiklerine göre; Müslümanlar Hazret-i Peygamber'in arkasında namaz kılarlarken, [önceleri] “Cebrail'e selâm olsun; Mikail'e selâm olsun; falana selâm olsun, filana selâm olsun!..” diyorlarmış. Hazret-i Peygamber cemaate dönerek, şöyle buyurdu: “Şurası muhakkak ki, es-Selâm [Barış; huzur ve selâmetin kaynağı] Allah'tır; herhangi biriniz namaz kılarlarken, التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَيْنَا desin; çünkü böyle dediğinizde Allah'ın gökteki ve yerdeki bütün salih kullarını kapsamış olur.” Nitekim namaz ibadeti, sağdakilere ve soldakilere selâm vermekle bitmekte ve selâm verildikten sonra, *Allâhumme ente's-selâmu ve minke's-selâmu tebârake yâ ze'l-celâli ve'l-ikrâm* [Allah'ım! es-Selâm sensin ve selâm Sendendir; bunca azametini rağmen biz(im gibi 'hiç')lere değer veren Sen ne kadar cömert, ne kadar yücesin ya Rabbi!] denmektedir.

Bununla birlikte, şu an yapıldığı gibi, el'ân yaşamayan bir zata hitapla السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ [Selâm olsun sana ey Nebî!] denmesi sakil kaçmaktadır; nitekim ifade Ashab-ı Kiram tarafından sonradan değiştirilmiştir; zira İbn Mes'ûd (r.a.) yukarıdaki rivayetin devamında şöyle

84 Bkz. İbn 'Âşûr, el-Ahzâb 33/56 hk. (إن الصلاة عليه فرض في الصلاة فمن تركها بطلت صلاته)

demektedir: “Biz bu duayı, Hazret-i Peygamber (s.a.) aramızda iken böyle söyledik; ruhu kabz edildikten sonra ise *es-Selâmu ‘alen-nebiyyi* [Selâm olsun o Nebî’ye] demeye başladık...” Yani tıpkı *Allāhumme salli ‘alâ Muhammed* der gibi; Hazret-i Peygamber (s.a.)’den gıyaben bahsederek... Peki, Hazret-i Peygamber kendi kendine salavât getiriyor, kendi kendine selâm veriyor muydu? Elbette; o da müminler gibi, kendi adını belirterek kelime-i şهادet getiriyor ve *salâtuselâm* ediyordu.

Hazret-i Peygamber’e sadece namazda değil, namaz bitiminde de salavât getirilmekte; *‘alâ rasûlinâ salavât!* denilerek cemaat salavâta davet edilmektedir. Mevlidlerin başında, *mefhar-i mevcûdât... hazret-i fahr-i âlem muhammed mustafâ-râ salavât...* (Varlıkların övünç vesilesi Hazret-i Fahr-i Âlem Muhammed Mustafa’ya salavât!..) denilerek cemaat *salâtuselâma* davet edilmekte; bazı bahirler arasında *sallû aleyhi ve sellimû teslîmâ hattâ tenâlu cenneten ve ne’imâ* (Ona salâtuselâm edin ki, cennete ve nimetlere nail olasınız) denmektedir. Namaz sonrasında icra edilen *Buhârî* ve *Müslim* kaynaklı meşhur 33’lü üç tesbihatın akabinde, müezzinin idaresiyle, cemaat belli bir makamla üç kez *salât-ı kemâliyye* adı verilen şu duayı etmektedir: *اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلَيَّ* [Allah’ım! Hazret-i Muhammed’e ve *sülâlesine* Allah’ın ism-i şerifleri [kemâli]) sayısınca ve onun kemâline yaraşır şekilde salât eyle, bereket ver!] Cuma namazında hutbeden evvel, müezzin tarafından el-Ahzâb 33/56 okunarak insanlar Peygamber’e *salavât* getirmeye davet edilmekte; hutbelerin içinde de Peygamber’e *salâtuselâm* edilmekte; hatta bu, hutbenin -dolayısıyla namazın- sıhhat şartlarından biri olarak görülmektedir. Yine, Ramazan’da teravih namazı kılınırken, aradaki *tervihalarda صَلِّ اللَّهُمَّ صَلِّ اللَّهُمَّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ* [Allah’ım! Ümmî nebî Hazret-i Muhammed’e, sülâlesine ve dâva arkadaşlarına salât eyle!] denilerek, Buhûrîzâde Mustafa Itrî Efendi’nin (v. 1123/1711) gönüllere işleyen güzelim bestesiyle Peygamber’e salavât getirilmektedir⁸⁵. Cenaze, cuma vb. çeşitli vesilelerle minarelerden okunan *salâ*ların bu bağlamda özel bir yeri vardır⁸⁶.

85 Çeşitli vesilelerle okunan salavâtların makamları hakkında geniş bilgi için bkz. Fatih Koca, *İslâm Tarihi ve Medeniyetinde Salâlar ve Salavâtlar* (Anadolu Örneği), Sivas 2013, neşredilmemiş doktora tezi.

86 Ayrıca *salavât* çerçevesinde çeşitli deyim ve anlayışların geliştiği görülmektedir. Sözgelimi sıkıntılı hallerde *salavât* getirildiğinde rahatlanacağına inanılmakta; öldürmek üzere olduğu birine kâtil “Salavât getir!..” diyebilmekte; yani düşmanı bile olsa o müslümanı ebedi hayata peygamberine sevgi, saygı ve bağlılıkla, onun ümmetinden olduğu bilinciyle göndermekte (!), aradığını bulamayan biri, salavât getirdiğinde bulabileceğine inanmaktadır.

SONUÇ

Salât (i) Allah ve meleklerinden Peygamber'e ve müminlere doğru gerçekleştiği gibi, (ii) Hazret-i Peygamber ve müminlerden –hatta tüm varlıklardan- da Allah'a yönelik gerçekleşmekte; (iii) Peygamber, tâbilerine salât ettiği gibi, (iv) tâbileri de peygamberlerine salât etmektedir. (v) Müminin mümine; yani Peygamber eşlerine, çocuk ve torunlarına ya da sonraki tabirle 'âl'ine *salât* etmesi de bu bağlamda mütâlaa edilebilir. Bununla birlikte, *salatuselâm* daha ziyade Hazret-i Peygamber'e yönelik anlamıyla terimleşmiştir. Ancak Tefsir ve Semantik açısından dikkat çekici bir şekilde âyetin gerçek anlamı sonradan değişmiş gibidir⁸⁷; yani âyette Peygamber'in çağdaşı olan Müslümanlardan düşmanlarına ve iftiralarına karşı peygamberlerine, liderlerine, manevî babalarına sahip çıkmaları, ona toz kondurmamaları, Allah resulü olarak yaptığı her işte mutlaka bir hikmet olduğunu bilmeleri istenirken, zamanla Müslümanlar peygamberlerinin kendilerine sahip çıkmasını beklemeye, ondan medet ummaya başlamış gibidirler. Oysa Peygamber'in -manevi kişiliğiyle- sahip çıkılmaya, ona yakıştırılan her tür şaibe ve iftiraya çeşitli yollardan cevap verilmeye ihtiyacı hâla vardır. Hazret-i Peygamber salt dinî bir kişilik olmayıp aynı zamanda siyasî bir figür olduğundan, dostları ve sevenleri kadar düşmanları da olmuştur. Peygamber, bazılarının tahayyul ettiği gibi, "Dövene elsiz gerek / Sövene dilsiz gerek..." felsefesiyle hareket eden bir derviş değildir; hukuksuz / kitapsız başıbozuk bir kabileler coğrafyasını tek bayrak altında birleştiren büyük bir liderdir, devlet adamıdır, hukukçudur;

87 Bunun çok sayıda örneği vardır: Sözelimi et-Tevbe 9/129'da; يَحْذَرُونَ رَجَعُوا، لِيَتَفَقَّهُوا، kimi gösterdiği; yani kimin *tefakkuh* edeceği, kimin döneceği, kimin sakınacağı; ayrıca إِلَيْهِمِ zamirinin kimi gösterdiği genelde anlaşılacakta gibidir: "Geri dönenler ve dinî konularda bilgi edinecek olanlar" sefere çıkanlar mıdır; geride kalanlar mıdır? Genelde, "geride kalanlar" şeklinde anlaşılmıştır. Oysa âyette "Bütün müminlerin tabîî ki savaşa gitmesi gerekmez." dendikten sonra, bir teşvik ifadesi kullanılarak, hiç olmazsa her kabileden bir grubun sefere çıkması gerektiğine temas edilmekte; sonra da bunun illeti olarak لِيَتَفَقَّهُوا buyrulmaktadır. Bu, *tefakkuh* ve tahsil edecek olanların, sefere çıkanlar olduğunu göstermektedir. Burada, *bilginin* kaynağı olan Peygamber'le birlikte sefere çıkıldığı göz ardı edilmemelidir. O zaman meal şöyle olmalıdır: "Müminlerin toptan sefere çıkmaları, evet, olacak şey değildir; ama hiç olmazsa her bölükten bir grubun (vahiy ve dinî bilginin kaynağı olan Peygamber'le birlikte) sefere çıkması gerekmez miydi!.. Böylece, dinî konularda hayatlarına yansıtacakları sağlam bilgiler elde ederler ve kavimlerine döndüklerinde -sakınmaları umuduyla- onları uyarırlardı." Bununla birlikte, âyet talebe-i ulûmun askerlikten muaf tutulmasına mesnet teşkil etmiştir; zira her ne kadar ilmin kaynağı olan Peygamber yeni gelen bilgiler dâhil kendisiyle birlikte sefere çıkan sahabileri eğitmekte ise de artık bilginin kaynağı sabitleşmiştir; yani tahsil için Peygamber devrinde onunla birlikte sefere çıkmak gerekirken, şimdi tam tersine, askere gitmemek, seferber olmamak gerekmektedir.

generaldir. Garibanların üzerine basarak yükselen, onları sömürerek semiren hak – hukuk düşmanlarıyla insanlık adına cihat etmiş; kıyasıya savaşmış; Mekke şartları dışında asla “Sağ yanağına tokat atana sol yanağını çevir!” dememiştir. Bu süreçte, tekerlerine çomak soktuğu, hortumlarını kestiği öyle azılı düşmanlar edinmiştir ki, bunlar kendisini ktır ktır kesseler bile rahat etmezler; içleri soğumaz, yüreklerindeki kin ve nefret geçmezdi. Bu düşmanlık sonraki dönemlerde papazlara, hahamlara intikal etmiş; asırlar boyunca Peygamber aleyhinde o kadar büyük, o kadar kapsamlı ve sürekli bir anti-propaganda yürütülmüştür ki, bugün ortalama Batılının zihninde *Mahomet* kavramı *Deccal* ile eşittir! Bu kültüre mensup insanlara göre, Cehennem dibinde Mahomet ile Ali yatmaktadır! İşbu sebeple, ümmetinin de, insanlık namına şeytanî odaklarla mücadele eden peygamberlerini düşmanları karşısında savunmaları, bu uğurda ellerinden geleni yapmaları gerekmektedir.

İlgili âyetin kapsamı, evrensel mesajı hâla devam etmektedir. Peygamber’in, olumsuz değerlendirmeler yapılan çok evlilik vb. edimleri hakkında konuşmamamız, teeddüp etmemiz, tarih boyu yazılmış *mevlid*⁸⁸, *na‘t*⁸⁹ ve kasîde⁹⁰ türü eserlere ek olarak, *Hazret-i Peygamber ve aile hayatı* konulu kitaplarla, *Çağrı / Mesaj* [Mustafa Akkâd], *Allah Resûlü Hazret-i Muhammed* [Mecid Mecîdî] gibi filmlerle bu tezvîrâta cevap vermeye çalışmamız; elimizi kalbimize götürüp hâlisâne *salâtuselâm* etmemiz... *salâtuselâm* dendiğinde bunların tamamı akla gelmelidir. Gerçi, *salâtuselâm* ederken hepimiz sevgili peygamberimize sevgi, saygı, bağlılık ve desteklerimizi sunmakta⁹¹; onun lehine elimizden geleni yapma iradesini göstermekte birleşmekteyiz. Ama şu unutulmamalıdır ki zengin, âlimin, siyasînin *salâtuselâmı* ile alelâde bir müslümanın *salâtuselâmı* bir olmaz. Nitekim sonradan ihtida

88 Muhammed Tayyib Okiç, “Çeşitli dillerde mevlidler ve Süleyman Çelebi mevlidinin tercemeleri”, Ankara: *AÜ İslamî İlimler Fakültesi İslamî İlimler Dergisi*, 1975; Edip Çağmar, *Edebi açıdan Arapça mevlidler*, Ankara, 2004, 206 s.; Dede Süleyman Çelebi, *Mevlid: Vesfletü'n-necât*, haz. Necla Pekolcay, İstanbul: Dergah Yayınları, 1980; Ca'fer b. Hasan el-Berzencî, *el-Kevkebu'l-enver 'alâ şerhi'l-cevher*, thk. Nadi Ferec Derviş, yy., Merkezi İbnî'l-Attâr li't-Türas, ts. [*Mevlidü'l-Berzencî* olarak bilinen '*İkdu'l-cevher fî mevlidi'n-nebiyyi'-l-ezher*'in şerhi].

89 Bkz. *Türk edebiyatında seçme naatlar*, haz. Hikmet Özdemir - Şahin Karataş, İstanbul: Türkiye İlmî İhtimai Hizmetler Vakfı, 2010; *Günümüz dilinden Hazret-i Peygamber'e naatlar*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1991. 369 s.

90 Bkz. Koca, s. 152-157.

91 Örneği: “Anam babam sana feda olsun ya Rasûlâllâh!” cümleleri... Sa'd b. Mu'âz'ın Bedir savaşı öncesi “Sen emret, atımızı denize sürelim ya rasûlâllâh!” demesi... Osmanlı sultanlarının peygamber sevgisi... sanatta, mimarîde Peygamber (s.a.)'le ilgili ayet ve hadislere yer vermeleri ki tarafımdan ayrıca çalışılmıştır.

eden azılı Peygamber düşmanları, zamanında Peygamber'e vermeye çalıştıkları zararı izâle etme adına son derece etkileyici ve etkili şiirler yazmışlardır ki bunun en belirgin örneği büyük Arap şairi Züheyr b. Ebu Sülmâ'nın [v. 609] oğlu Kâ'b'dır [v. 24/645]. Peygamber'i hicveden şiirleri yüzünden Kâ'b'ın idamına hükmedilmiş; fakat sonra kardeşi Büceyr'in de tavsiye ve tesiriyle *ih̄tida* eden bu büyük şair *Bânet Sü'âd*⁹²... diye başlayan meşhur kasîde[-i bürde]si⁹² ile Peygamber'in kapısına yüz sürerek kendisini affettirmiş; Peygamber hırkasıyla taltif edilmiştir.

Hazret-i Peygamber'e *salâtuşelâm* edenler öyle bir noktada olmalıdırlar ki o mübareğe lâıyk olmalı, onu en iyi bir şekilde temsil edebilmelidirler; dünya milletleri onlara bakıp Muhammed Aleyhisselâm hakkında güzel kanaatlere sahip olmalıdır. İnsanlar peygamberimizi bize bakarak tanıma yanılışına düşerlerse, o *insan-ı kâmil*i bizzat kendimiz alçaltmış olmaz mıyız? Hazret-i Peygamber'i sevip saymak, savunup desteklemek salt lâıfla olabilecek basit bir şey değildir. Bu, O'na inzâl edilenlere, onun getirdiği iman, amel, ahlâk ve çalışma tarzına tam bir *ittibâ* ve teslimiyetle olur; beyin koordinatlarını Kur'ân ve Sünnet'le oluşturmayı ve onun çizdiği rotadan çıkmamayı otomatikman içerir; Peygamber'e *salâtuşelâm*; ona itaati, *iktidâ*, *ittibâ*' ve *îtisâ* etmeyi kapsadığı gibi, Allah ve Resûlünün önüne geçmemeyi ve hiçbir şeyi Peygamber'in önüne geçirmemeyi gerektirir⁹³. Çünkü el-Ahzâb 33/4'te açıkça belirtildiği gibi, "*Peygamber (manevî babaları olarak) müminlere birbirlerinden daha yakındır.*" Mümin bir kişi, onu anasından, babasından, hatta bizzat kendisinden daha fazla sevmedikçe *iman* etmiş olmaz.

Ayrıca, Yüce Allah ve melekleri Hazret-i Peygamber'e *salâtuşelâm* ettiklerine göre, hakkıyla *salâtuşelâm* eden müminler de Peygamber düşmanı her tür şeytanın karşısında, kâinatın efendisi [رب العالمين] ile ve O'nun evrendeki emirlerini yürüten kuvvelerle aynı safta olacaklar demektir. Dolayısıyla, tıpkı Peygamber gibi onların da Allah ve meleklerinin *salâtına* mazhar olacakları aşikârdır. el-Ahzâb 33/56'da Peygamber'in korunması, desteklenmesi, ona sahip çıkılması emredilmektedir. Peygamber verici değil, alıcı konumundadır. Asıl görev onda değil, müminlerdedir. Ve *salâtuşelâm* emri öncelikle, Peygamber'le aynı havayı soluyan nüzul devri insanına hitap etmektedir. Nitekim

92 Çok sayıda manzum çevirisi bulunan bu kaside hk. geniş bilgi için bkz. Kenan Demirayak, "Kasîdetu'l-Bürde" md., *DİA*, 566-568. Bûsîrî'nin [v. 695/1296] de aynı adı taşıyan bir kasidesi vardır.

93 el-Hucurât 49/1-4'e telmih.

bu emir gereği tüm Müslümanlar peygamberlerine sözlü ve yazılı olarak her fırsatta *salâtüselâm* edegelmiş, onun üzerine titremişlerdir ki, gerek âyetin bağlamı gerekse el-Ahzâb suresinin geneli dikkate alındığında *salâtüselâm*ın bu anlamı içerdiği görülmektedir: “Hazret-i Peygamber’in aleyhinde bulunduğu izlenimi verebilecek en ufak bir tutum dahi sergilememek, onun şanına en ufak bir leke getirebilecek bir şeyi bile ‘söz’ konusu etmemek; düşmanlarının onun aleyhindeki tezvîratına; incitici (ezâ verici) sözlerine kulak tıkamak, onlara prim vermemek, onları başkalarına taşımamak, özellikle de onun aile hayatı ile ilgili hiçbir olumsuz duygu ve düşünceye sahip olmamak, Hazret-i Muhammed hakkında daima hayırhâh duygular beslemek, hayır dualar etmek; adı anıldığında büyük bir saygı ve bağlılıkla elini kalbine götürüp ona *salâtüselâm* eden duyarlı müminler şüphesiz bu hususları dikkate almaktadırlar. Kaldı ki, bu *salavât*lar kişinin doğru yolda gidişine katkı sağlayabilir; dikkat ve hassasiyet isteyen bu zorlu hayat yolunda onu motive edebilir, akıl ve gönül dünyasına hayatiyet kazandırabilir. İnsan; tâbi olduğu manevî lidere sevgi, saygı ve bağlılığını ifade ettikçe ve bu duygular gönlüne iyice yerleştikçe liderinin getirdiği öğretiyeye, emir ve yasaklara bağlılığı da o nispette artar; şüphe ve tereddütleri azalır. Zaten, Peygamber’e *salavât* getiren kişinin Yüce Allah tarafından bağışlanacağı, dualarının kabul edileceği, elinin bereketleneceği, sıkıntısının ortadan kalkacağı, Peygamber’e olan sevgi ve bağlılığının artarak devam edeceği umulmaktadır; *salavât* da bu gibi amaçlarla getirilmektedir. Ancak duanın namazların arkasından edilmesi gerekmediği gibi, belli sayılarda okunması gibi bir dinî gereklilik de yoktur; ilgili talebin samimi bir gönülle ve bıkip usanmadan yalnızca Allah’a arz edilmesi yeterlidir. Özellikle ölüm-kalım anlarında edilen dualarda önemli olan, sadece Allah’tan istemek esasına paralel olarak, Allah’ın fiilî dualara karşılık verdiğini bilmektir; Allah katında, ilahî yasalara boyun eğerek ne nasıl yapılması gerekiyorsa onu o şekilde yapan çalışkan kişilerin dilekçelerine karşılık verilmektedir. Nitekim el-Hacc 22/78’de, Allah için canını dişine takmak (جهاد) gerektiği vurgulanmaktadır. en-Nahl 16/128’de belirtildiği üzere, Allah bilincini kuşanmış olarak, O’nun sınırsız kudretinden şüphe etmeden sağlam bir *iman*la, Allah’ın ve yarattıklarının hakları konusunda dikkatli bir hayat sürdürmek, yaptığı her şeyi *ihsan* üzere -yani kaliteli- yapmak da kişiyi Allah’ın lütfuna mazhar etmektedir. Allah Teâlâ bu eylemlerin sahipleriyle beraberdir. Beraberinde Allah’ın olduğu bir kişinin başarısız olmayacağı, *ittikâ* ve *ihsân* üzere hareket etmeyenlerin Allah’a ettikleri duaların ise ‘havada’ asılı kalacağı açıktır; zira el-Fâtır 35/10’da

belirtildiği gibi “duaları Allah katına sadece *salih* ameller -yani talebinize ulaşmanızı sağlayabilecek, dileğinizle uyumlu çalışmalarınız, *sa’y*ugayretiniz, iş, eylem ve icraatınız- yükseltebilir.

Hazret-i Peygamber’e *salâtselâm* etmek, ona inanıp güvenmenin [ایمان] gereğidir. İmanın tahakkuku bu karşılıklı güvene bağlıdır; müminler Peygamber’e Peygamber de müminlere inanıp güvenmek durumundadır. Bu güven, birbirine sarılma, bağlanma, daima birbirinin lehinde davranma ve zorlu şartlarda iyice kenetlenme ile sonuçlanacaktır. et-Tevbe 9/91’de vurgulanan *nasîha*; yegâne velî olarak Allah’ı, resûlünü ve müminleri benimseme, onlara daima sahip çıkma ve sarılmayı ifade eden samimi bir bağlılıktır; “Her hâlükârda Allah ve Resûlü ile *mümin*lerin lehinde, onların hayrına, yararına tavır alabilmek” şeklinde özetlenebilecek kapsamlı bir tutumdur; yani her tür nifâkın zıttı bir tutum. *İ’tisâm*, *nasîha* ve *velâyet* (إعتصام، نصيحة، ولاية) Kur’ân’ın öngördüğü imanın karakteristiğini oluşturmakta; Allah ve Resulüne bağlılığın, sınıksız yapışmanın, onlara ve müminlere sahip çıkmamanın bulunmadığı bir ‘iman’a iman denilemez. Öte yandan, *salâtselâm* ensâr olmanın da gereği olup, Peygamber’i düşmanlarına karşı savunmak, yüzüstü bırakmamak demektir. Gerçekten de, el-Ahzâb 33/13’te işaret edildiği üzere, 10000 düşman askerinin kuşattığı Medine’de, müminlerin ödünün koptuğu, canlarının boğazlarına geldiği o zorlu Hendek savaşı şartlarında, Cahiliye özlemi duyan bir kısım Medineliler “Muhammed’e ettiğimiz bîfatı bozalım da, onu düşmanlarına teslim edelim!” mealinde yaygara koparıırken, ensârîler büyük bir metanetle peygamberlerine sahip çıkmışlardı ki, “ensârî sevmenin imanın bir gereği” olması onların bu gibi amelleri sebebiyledir; yani Peygamber’i savaş şartlarında yalnız bırakmamak, *salâtselâm*ın kapsamına “dedikodu ve iftiralara karşı onu savunup yanında yer almak”tan daha evleviyetle dâhildir.

KAYNAKLAR

- Ahmed b. Hanbel eş-Şeybânî, *Müsned*, İstanbul, 1992.
- Aktürk, Veysel, "Hazret-i Peygamber devrinde öldürülmeleri emredilenler ve öldürülme nedenleri", Konya Selçuk Üniversitesi SBE, YL tezi, dnş. Ba-haüddin Varol, XIII + 341 sh.
- Albayrak, Sadık, *Rahmet ve savaş peygamberi Hazret-i Muhammed (sas)'in hayatı*, İstanbul: Medrese Yayınevi, 1982.
- Arsel, İlhan, *Şeriat ve kadın*, İstanbul, 1991.
- Arthur Jeffery, *The foreign vocabulary of the Koran*, s. 198-199, Kahire 1957 (Gaekwad's Oriental Series).
- Atasoy, İhsan, *Resulullah'ın aile hayatı: Neden çok evlendi?* İstanbul: Nesil Yayınları, 2007.
- Bağcı, H. Musa, "Hazret-i Peygamber'i ahlakî açıdan zaaf içerisinde gösteren bir rivayetin mahiyeti ve bunun istismarının eleştirisi," *EKEV Akademi Dergisi*, 2004, sayı: XVIII (<https://musabagci.tr.gg>).
- el-Berzencî, Ca'fer b. Hasan, *el-Kevkebu'l-enver 'alâ şerhi'l-cevher*, thk. Nadi Ferec Derviş, yy., Merkezü İbni'l-Attâr li't-Türas, ts. [*Mevlidü'l-Berzencî* olarak bilinen *'İkdu'l-cevher fî mevlidi'n-nebiyyi'l-ezher'*in şerhi].
- Caetani, Leon, *İslâm tarihi*, çev. Hüseyin Cahid Yalçın, İstanbul: Tanin Matbaası, 1924.
- el-Cemmâz, Ahmed b. Abdülaziz, *es-Salavâtü'l-mübted'e*, Riyad: Dâru Atlas el-Hadara, 2013/1434.
- el-Cezûlî, Muhammed, *Delâilü'l-hayrât Seçilmiş Peygamber'e okunacak salavât*; hazırlayan: İbrahim Tozlu, İstanbul: Semerkand, 2011.
- Çağmar, Edip, *Edebi açıdan Arapça mevlidler*, Ankara, 2004.
- Ebu Davud Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistânî, *Sünen*, İstanbul, 1992.
- Gözeler, Esra, Sami dinî geleneğinde salât, savm ve zekât kavramlarının semantik incelemesi, AÜ SBE, YL tezi, 2005.
- Gümüş, Sadreddin, *Kur'ân'a göre Hazreti Muhammed (s.a.v)'in aile hayatı*, İstanbul: Ravza Yayınları, ts.
- Günümüz dilinden Hazret-i Peygamber'e naatlar*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1991.
- el-Hâc Süleyman Hakkı Efendi, *Mecmû'atü'd-da'avât ve's-salavât ve'l-'akâid ve'n-nasâih*, Dersâdet: Matbaa-i Osmâniyye, 1307.
- Kadı Ebu'l-Mehâsin Yûsuf en-Nebhânî, *Efdalu's-salavât alâ seyyidi's-sâdât*, Beyrut: Matbaatü'l-Edebiyye, 1350/1932.
- Halil b. Ahmed, *el-Âyn*, thk. Muhammed Ali Beydün, Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-İlmiyye, 1424 / 2003.
- <http://abokhomrah.ahlamontada.net/t1320-topic>
- İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, Tûnis, 1984.
- İbn Faris, Ebü'l-Hüseyin Ahmed, *Mu'cemu mekâyîsi'l-luğâ*, nşr. Abdüsselam Muhammed Harun, Kahire: Mustafa el-Babî el-Halebî, 1969.

- İbn Hişâm, *Sîret*, www.al-mostafa.com'daki nüsha.
- İbn Manzur, Ebü'l-Fazl Muhammed b. Mükerrerem, *Lisânü'l-Arab*, Beyrut: Dâru Sâdır, ts.
- İbnü'l-Meydanî, Muhammed, *en-Nefehâtu'l-akdesiyye fi şerhi's-salavâti'l-Ahmediyyet el-İdrisiyye*, 1314/1896; thk. Âsım İbrahim el-Keyyalî, Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 2006/1427.
- Kandemir, M. Yaşar, "Şifa" md. *DİA*.
 ———, *Şifâ-i Şerîf şerhi*, tercüme ve şerh: M.Y. Kandemir, İstanbul: Tahlil Yayınları, 2012/1433.
- Kazıcı, Ziya, *Hazret-i Muhammed (s.a.s)'in eşleri ve aile hayatı*, İstanbul: Çağ Yayınları, 1991.
- Koca, Fatih, *İslâm Tarihi ve Medeniyetinde Salâlar ve Salavâtlar (Anadolu Örneği)*, Sivas 2013, neşredilmemiş doktora tezi.
- Köksal, Mustafa Âsım, *İslâm Tarihi; Hazreti Muhammed (a.s) ve İslâmiyet*, İstanbul: Şamil Yayınevi, 1981.
- Kureysizâde Mehmed Fevzi Efendi, *Câmi'u's-salavât*, 1318/1900, yy., ts.
 el-Kurtubî, *el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, nşr. Hişâm Semîr el-Buhârî, Beyrut: Dâru İhyâ'i't-Türâsi'l-Arabî, 1995.
- el-Mâtürîdî, Ebu Mansûr, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*, thk. Murat Sülün, ed. Bekir Topaloğlu, İstanbul: Mizan Yayınevi, 2007.
- Mehmed Nuri, *el-Ganîmetü'l-bâride fi's-salavâti'l-vâride*, İstanbul: Mahmud Bey Matbaası, 1331.
- Mertoğlu, Mehmet Suvat, "Salâtüselâm", *DİA*.
- Muhammed Halil, *el-Cevheru'n-nefis 'alâ salavâti İbn İdrîs*, Bulak: Matbaatü'l-Mîriyye, 1310.
- Muntazar, Muhammed T. Nakşibendî, *Salavât-ı muntazariyye*, yy., Matbaatü'l-Hac Muhammed Ali, 1294.
- Mustafevî, Hasan, *et-Tahkîk fî kelimâti'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Tahran: Büngâh-ı Terceme ve Neşr-i Kitâb, muhtelif tarihler.
- el-Müceddidî, Muhammed el-Mazhar el-Medenî, *Menâkıb-ı Ahmediyye ve Makâmât-ı Sa'âdiyye*, Delhi, 1281,
- Müslim*, Ebü'l-Huseyn b. Haccâc el-Kuşeyrî, *el-Müsnedü's-sahîh*, nşr. M. Fuad Abdülbâkî, Kahire 1955.
- Okiç, Muhammed Tayyib, "Çeşitli dillerde mevlidler ve Süleyman Çelebi mevlidinin tercemeleri", *Ankara: AÜ İslâmî İlimler Fakültesi İslâmî İlimler Dergisi*, 1975.
- Osman Ferid, *Peygamberimiz Efendimiz üzerine Salavât-ı Şerîfe getirmenin dünyevî ve uhrevî fezâili ile Salât-ı Tefrîciyye'nin havâssını mübeyyin risâledir*, İstanbul: Evkâf-ı İslâmiyye Matbaası, 1340/1342.
- Özek, Ali v.dğr., *Hazreti Peygamber ve aile hayatı*, ed. İsmail Lütfi Çakan, İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı, ts.
- Râğıb el-İsfahanî, *el-Müfredâtü fi ğarîbi'l-Kur'ân*, nşr. Muhammed Seyyid Kılânî, Beyrut, ts.

- Râzî, Fahreddin, *Mefâtîhu'l gayb*, Ahzâb 43 hk.
- Sezikli, Ahmet, *Hazret-i Peygamber devrinde nifak hareketleri*, Ankara, 1994.
- Süleyman Çelebi, *Mevlid: Vesîletü'n-necât*, haz. Necla Pekolca, İstanbul: Der-gah Yayınları, 1980.
- Sülün, Murat, "Kur'ân'da Salâtın (صلوة) Kavramsal Çerçevesi", *Namaz ve Cami*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2009.
- _____ *Kur'ân ne diyor biz ne anlıyoruz?*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2017.
- Şevket Muhammed Ulyan, *Mecmû'u's-salavât fi'l-İslâm*, Tâif, 1990/1411.
- Tan, M. Nedim, *Varlığın dili: İbn Meşîş Salavâtı ve şerhi* [İsmail Hakkı Bursevî, *Şerh-i Salavât-ı İbn Meşîş*], İstanbul: İz Yayıncılık, 2010.
- Özdemir, Hikmet – Karataş, Şahin, *Türk edebiyatında seçme naatlar*, İstanbul: Türkiye İlmî İçtimai Hizmetler Vakfı, 2010
- Ubeydullah Afgânî, *Kavm-i cedîd'de salavât bahsine mu'teriz olanlara Kur'ân'ı azîmü's-şânın inzâr ve ihtârı*, İstanbul: Şems Matbaası, 1332.
- Wensinck, A.J., "Salât", *İslâm Ansiklopedisi*, MEB, İstanbul 1988.
- ez-Zemahşerî, Mahmud b. Ömer Cârullah, *el-Keşşâf'an hakâiki ğavâmızı't-ten-zil ve 'uyûni'l-ekâvîl fi vücûhi't-te'vîl*, nşr. M. Mürsî Âmir, Kahire ts.

EK - AHZÂB SURESİ METNİ

[ALLAH'IN EMİRLERİNİ İLETİRKEN VE BİZZAT YAŞARKEN HİÇ KİMSE DEN KORKMA!] - I

1. Ey Peygamber! Allah'tan sakın da inkârcı nankörlere ve münaflıklara boyun eğme. Allah gerçekten 'mutlak ilim ve hikmet sahibi'dir (Alîm, Hakîm). 2. Rabbinden sana ne vahyediliyorsa (kimseden çekinmeden olduğu gibi ilet ve) ona uy. -Yaptıklarınızdan Allah gerçekten haberdardır!- 3. Ve Allah'a güvenip dayan; vekil olarak Allah yeter.

[ZEYD – ZEYNEP MESELESİNE GİRİŞ]

4. (İmdi) Allah hiç kimsenin göğüs boşluğunda iki kalp yaratmamıştır. (İşte bunun gibi) 'zıhar' yaptığınız [yani "Sen bana artık anamın sırtı ('zahr'ı) gibisin!" diyerek en mahrem varlıklarınız olan annenize benzettiğiniz; kendinize haram ettiğiniz; kendileri ile bir daha asla karı-koca ilişkisine girmediğiniz] eşlerinizi de anneleriniz kılmamış; ayrıca, evlâtlıklarınızı öz-oğullarınız haline getirmemiştir. Bunlar, dilinize doladığınız kendi (asılsız) sözlerinizdir. Allah ise doğru yolu göstererek gerçek neyse onu söyler. 5. Onları babalarına nispet ederek çağırın (meselâ Zeyd b. Muhammed demeyin; Zeyd b. Hârise deyin); Allah katında en doğrusu budur. Babalarının kim olduğunu bilmiyorsanız, o takdirde, bunlar sizin (yine öz-oğullarınız değil) din kardeşleriniz ve dostlarınızdır. Yanlışlıkla yaptığınız nispet etmelerde üzerinize bir vebal yoktur; fakat kalbinizin bilerek-isteyerek yaptıkları başka... Allah yine de bağışlayıcıdır, merhametlidir (Gafûr, Rahîm). 6. Peygamber (manevî babaları olarak) müminlere birbirlerinden daha yakındır; onun eşleri de onların anneleridir. Ayrıca, Allah'ın kitabına göre, akrabalar birbirlerine mirasçı olmaya diğer müminlerden -hatta muhacirlerden bile- daha lâyıktır. Ancak, dostlarınıza uygun bir vasiyette bulunabilirsiniz. Bu, kitapta yazılı bulunmaktadır.

[KARŞINIZDAKİ, MUHAMMED B. ABDULLAH DEĞİL, YÜCE AL-LAH'IN DESTEĞİNE MAZHAR RESÛLÜDÜR!]

7-8. Hani, Biz peygamberlerden; -özellikle de senden, Nuh'tan, İbrahim'den, Musa'dan ve Meryemoğlu İsa'dan- ahitlerini almıştık... Evet, bu dürüst kişilerden sapasağlam bir söz aldık ki, Allah (gönderildikleri insanlar tarafından) dürüst sayılıp sayılmadıklarını kendilerine sor-

sun (ve buna göre bir karşılık versin.) Nitekim inkârcı nankörlere, can yakıcı bir azap hazırlamıştır. 9. Ey iman edenler! Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın: Hani, (Hendek savaşında) üzerinize ordular [yani Kureyş, Esed, Gatafan, Eşcâ, Murra, Fezâre ve Süleym kabîlelerinin teşkîl ettiği muazzam bir ordu] gelmişti de Biz, kasırganın yanı sıra, görmediğiniz ordular göndermiştik üzerlerine! Yaptıklarınızı Allah görmektedir. 10. Hani, onlar size hem üstünüzden hem de altınızdan gelmişlerdi... Hani, gözler(iniz) kaymış, yürekler(iniz) ağızlar(nız)a gelmişti... Allah hakkında çeşitli suizanlarda bulunuyordunuz! 11. O sırada, müminler (kimin kaç kırat olduğunu kendisine gösterecek muazzam) bir belâ ile sınanmış; şiddetli bir sarsıntıyla sarsılmışlardı. 12. Hani, münafıklar ile kalplerinde hastalık bulunanlar; "Allah ve Resulü bize sadece boş vaatlerde bulunmuş meğer!" diyorlardı. 13. Hani, içlerinden bir grup; "Ey Yesripliler! (Burada; -yani, Peygamberin yanında-) sizin için tutunacak bir yer yok; (ordugâhı terk edip Medine'ye) ric'at edin!" demişti. Bunlardan bir grup da "Evlerimiz gerçekten korumasız!" diyerek Peygamberden izin istemişti. Oysa hiç de korumasız değildi; sadece, firar etmek istiyorlardı!.. 14. Şehrin dört bir yanından zorla evlerine girilip de baskıyla (dinden ya da savaştan dönmeye) zorlansalardı, anında bunu yerine getirirlerdi... Evet, birazı hariç bundan geri durmazlardı!.. 15. Oysa gerçek şu ki; daha önce, arkalarını dönüp kaçmayacaklarına dair Allah'a söz vermişlerdi... ki Allah'la yapılan ahit mutlaka sorulur. 16. De ki: Firar etmek size hiçbir yarar sağlamayacaktır; şayet ölümden veya öldürülmekten, kaçtığınızı düşünüyorsanız, bu takdirde bile, hayatta kalabileceğiniz süre çok az olacaktır! 17. De ki: Allah sizin için bir kötülük murad etse, O'na karşı sizi kim koruyabilir? -Ya da bir rahmet murad etse (bunu kim engelleyebilir)?- Allah'tan başka ne bir velî ne de bir yardımcı bulabilirler. 18. Allah, içinizden kimlerin, yandaşlarına; "Haydi yanımıza gelin!" diyerek insanları (vatan savunmasından) alıkoymaya çalıştığını çok iyi biliyor! Pek azı dışında, savaşa gelmezler!.. 19. (Geldiklerinde de) size karşı kıskançlık ederek (gelirler)... Korkutucu bir durum ortaya çıktığında, ölmek üzere olan biri gibi baygın baygın sana baktıklarını görürsün. Tehlike geçtiği zaman ise ganimet hırsıyla o sivri ve keskin dillerini size batırmaya başlarlar. Bunlar, iman etmiş değillerdir. Allah da yaptıklarını boşa çıkarmıştır... ki bu, Allah için çok kolaydır. 20. Düşman birliklerinin henüz gitmediğini zannediyorlardı. Bu birlikler yeniden gelecek olsa, çölde bedevîlerle birlikte kalıp sizinle ilgili haberleri gelip-gidenlerden almayı (savaşı uzaktan izlemeyi) tercih ederlerdi. Zaten, aranızda bulunsalar da pek azı dışında vuruşmazlardı.

[PEYGAMBER ROL-MODEL ve PARADİGMADIR (ÜSVE-İ HASENE / NÜMÛNE-İ İMTİSÂL)]

21. Gerçek şu ki; sizin için, -yani, Allah'a ve o 'Son Gün'e yönelik endişe ve ümitleri bulunanlar ve Allah'ı çokça zikredenler için- Allah Resulünde güzel bir örneklik vardır. 22. Müminler ise o birlikleri gördüklerinde; "İşte Allah ve Resulünün bize va'dettiği şey... Allah ve Resulü doğru söylemiş!" dediler ve bu, onların sadece iman ve teslimiyetini artırdı. 23. Müminlerden öyle 'er'ler vardır ki; Allah'la yaptıkları ahde sadakat göstermişler; hiçbir şekilde değiştirmemişlerdir. -Bir kısmı bu uğurda canını vermiştir; bir kısmı ise (vermeyi) beklemektedir.- 24. Böylece, Allah doğruları doğruluklarıyla mükâfatlandırarak; münafiklara da dilerse azap edecek ya da tevbelerini kabul edecektir. Allah gerçekten bağışlayıcıdır, merhametlidir (Gafûr, Rahîm). 25. Sonuçta; nankörce inkâr edenleri, Allah, hiçbir hayra nail olamadan (ve bir başarı elde edemedi) kinleriyle geri çevirdi. Savaşta müminlere Allah yeter... Allah kuvvetlidir, 'mutlak izzet sahibi'dir (Kavî, Azîz). 26. Ehl-i Kitap'tan ('Bu sefer, kesin, müminlerin işini bitirirler' diyerek) bunlara destek veren (Kurayzaoğulları Yahudi)leri(ni) de kalplerine korku salarak kalelerinden indirdi... ki (bunları 'vatana ihanet' suçundan yargılayıp) kimini öldürüyor, kimini ise esir alıyordunuz. 27. Ve onların yerlerine-yurtlarına, mallarına ve ayak basmadığınız topraklara sizi vâris kıldı. Allah her şeye kadirdir.

[HAZRET-İ MUHAMMED'İN, EŞLERİNİ (EZVÂC-I TÂHİRÂT) BOŞAYACAK OLMASI / TAHYİR ÂYETİ]

28. Ey peygamber! Eşlerine de ki: Eğer dünya hayatını ve süsünü murad ediyorsanız, gelin, size bağışta bulunayım ve sizi (boşayıp) güzellikle salıvereyim. 29. Yok, Allah'ı, Resulünü ve Âhîret yurdunu murad ediyorsanız, içinizden ihsan üzere hareket edenlere Allah elbette büyük bir mükâfat hazırlamıştır.

[HAZRET-İ MUHAMMED'İN EŞLERİNE YÖNELİK İLAHİ TALİMAT VE TATHİR ÂYETİ] - I

30. Ey Peygamber kadınları! İçinizden her kim yüz kızartıcı apaçık bir suç işlerse, onun azabı ikiye katlanır... ki bu, Allah için çok kolaydır. 31. İçinizden her kim de Allah ve Resulüne gönülden boyun eğip salih amel işlerse, ona da mükâfatını iki kat veririz ve kendisine değerli bir nasip hazırlarız. 32. Ey peygamber kadınları! Siz, herhangi bir kadın

gibi değilsiniz; sakınmaktaysanız, edalı-işveli konuşmayın; normal bir şekilde konuşun. -Aksi takdirde, kalbinde hastalık bulunanlar (size) tamah ederler!- 33. Evlerinizde oturun da ilk Câhiliyye devrinde yapıldığı gibi, bedeninizin (birer burç misâli) öne çıkan noktalarını sergilemeyin; namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, Allah ve Resulüne itaat edin. Ey (Peygamber ve onun) hane halkı! Şüphesiz, Allah'ın muradı, sizden şâibeyi gidererek sizi tertemiz temizlemektir. 34. Allah'ın evinizde okunan âyetlerini ve hikmeti (yani, eşiniz Peygamberin bunlara yönelik pratiklerini) yad edin. Şüphesiz, Allah bütün inceliklere nüfuz eder, 'her şeyden haberdar'dır (Latîf, Habîr). 35. Teslimiyet gösteren erkek ve kadınlar, mümin erkek ve kadınlar, gönülden itaat eden erkek ve kadınlar, dürüst erkek ve kadınlar, sabırlı erkek ve kadınlar, alçak-gönüllü erkek ve kadınlar, sadaka veren erkek ve kadınlar, oruç tutan erkek ve kadınlar, ırzlarını koruyan erkek ve kadınlar, Allah'ı çokça zikreden erkek ve kadınlar, işte bunlar için Allah büyük bir mükâfat ve mağfîret hazırlamıştır.

[ZEYD - ZEYNEP MESELESİ]

[ALLAH'IN EMİRLERİNİ İLETİRKEN HİÇ KİMSEDEN KORKMA!] - II

36. Allah ve Resulü herhangi bir hususta hüküm verdiklerinde, mümin bir erkek ve kadının, kendileriyle ilgili o hususta tercih hakları yoktur. Kim Allah ve Resulüne karşı gelirse, şüphesiz apaçık bir sapışla sapmış olur. 37. (İmdi) hani sen, Allah'ın da nimetlendirdiği, senin de nimetlendirdiğin kişiye (yani, Hârise'nin oğlu Zeyd'e); "Allah'tan kork da eşini elinde tut (boşama)." diyordun; Allah'ın eninde-sonunda açığa vuracağı şeyi [yani kişinin, evlâtlığı ile arasında gerçek bir baba-oğul ilişkisi bulunmadığını, kendi evlâtlığın olan Zeyd b. Hârise'nin hanımı Zeynep bint-i Cahş'la evlenerek bizzat göstermen gerektiğini] insanlardan çekinerek içinde saklıyordun. Oysa Allah senin kendisinden çekinmeni daha çok hak etmektedir! İşte, Zeyd eşi ile (nikâh ve gönül) bağını tamamen koparınca, onu senin eşin kıldık ki, evlâtlıklarının kesin olarak ayrıldıkları eşlerini nikâhlamakta müminler için bir sakınca olma(dığı net olarak anlaşıl)sın. Allah'ın emri mutlaka yerine getirilir. 38. Allah'ın kendisine farz kıldığı hususlarda Peygamber açısından bir sıkıntı olmamalıdır. Allah'ın öncekiler hakkındaki uygulaması budur. Hem, Allah'ın emri, ölçülüp biçilmiş kesin bir hükümdür. 39. (Peygamberler) Allah'ın mesajlarını iletirler ve Allah'tan sakınıp O'ndan başka hiç kimseden korkmayan kimseler(dir)... ki hesaba çekici olarak Allah yeter. 40. (Hârise'nin oğlu Zeyd'e 'Muhammed oğlu Zeyd' diyorsunuz.

Evet, bütün müminlerin manevî babası olarak Zeyd'in de babasıdır, ama) Muhammed sizin adamlarınızdan herhangi birinin öz babası değildir; ama o, Allah Resulüdür; son peygamberdir. Allah da her şeyi bilmektedir!

[HAZRET-İ MUHAMMED'İN İNANANLAR İÇİN ANLAM VE ÖNEMİ]

41. Ey iman edenler! Allah'ı çokça zikredin; 42. O'nu sabah-akşam tenzih ve takdis edin. 43. Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için sizi destekleyen, O ve melekleridir. O, müminlere karşı hep merhametli (Rahîm) olmuştur. 44. Kendisi ile karşı karşıya geldikleri günkü sağlık dilekleri "selâm!" dır. (Onları her tür tehlike ve azaptan uzak kılar.) Ayrıca, onlara değerli bir mükâfat hazırlamıştır. 45-46. Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, müjdecî ve uyarıcı olarak; kendisinin emriyle Allah'a çağıran aydınlatıcı bir 'kandil' olarak gönderdik. 47. Allah tarafından gelecek büyük bir lütfun kendilerini beklediğini müminlere müjdele. 48. İnkârcı nankörlere ve münafıklara itaat etme, onların eziyetine aldırma, Allah'a güvenip dayan; vekil olarak Allah yeter.

[HAZRET-İ MUHAMMED'İN EVLENEBİLECEĞİ-EVLENEMEYECEĞİ KADINLAR]

49. Ey iman edenler! Mümin kadınları nikâhlayıp da kendilerine (cinsel) temasta bulunmadan önce onları boşadığınızda, normalde saydığınız iddet kadar onlara iddet bekletmeye hakkınız yoktur. O halde, onlara bağışta bulunarak memnun edip kendilerini güzellikle serbest bırakın. 50. Ey Peygamber! Mehirlerini verdiği eşlerini; elinin altında bulunan -Allah'ın sana fey olarak verdiği- cariyeleri; seninle birlikte hicret eden amcakızlarını, halakızlarını, dayıkızlarını, teyzekızlarını sana helâl kıldık. Şayet mümin bir kadın kendisini Peygambere hibe eder, Peygamber de onunla evlenmeyi arzu ederse onu da... Müminlere değil, sadece sana has olmak üzere... -Biz, müminlerin eşleri ve ellerinin altındaki cariyeler hakkında neye hükmettiğimizi [yani, ancak 4 özgür kadın ve diledikleri kadar cariye alabileceklerini, ayrıca veli, mehîr ve şahit şartlarını] biliyoruz-. Sırf, sana zorluk olmasın diye... Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir (Gafûr, Rahîm). 51. Onlardan dilediğini bekletir, dilediğini yanında alıkoyabilirsin. (Baştan) uzak durduklarından, arzu ettiklerini (daha sonra) almanda da senin için bir sakınca yoktur. Gözlerinin aydın olması, üzülmemeleri ve kendilerine verdiği şeylere tamamının razı olması için, bu daha elverişlidir. Allah kalple-

rinizde olanı bilir. Allah ‘mutlak ilim sahibi’dir (Alîm), Halîm’dir. 52. Ancak bu (50. âyetteki dört grup kadı)ndan başka kadınlar(ı nikâhlamak) da, bunları başka (gruba dahil) eşlerle değiştirmek de, ne kadar hoşuna giderse gitsin sana helâl değildir. (Müslümanların reîsi olarak onlara Yahudi ya da Hıristiyan bir ‘anne’ getiremezsin!) Elinin altındaki (cariye)ler hâriç... Allah her şey üzerinde gözcü (Rakîb) bulunuyor!

[HAZRET-İ MUHAMMED’İN EŞLERİ İLE İLGİLİ ÂDAP]

53. Ey iman edenler! Size yemek için izin verilmedikçe Peygamberin hâne-i saâdetine girmeyin. İzin verildiğinde de içeride yemeğin hazırlanmasını beklemeyin; aksine içeriye, tam çağrıldığı zaman girin. Karnınızı doyurur doyurmaz dağılın; lâfa dalıp oturmayın. Çünkü bu, gerçekten Peygamberi rahatsız ediyor. Hayâsından size bir şey söyleyemiyor, ama Allah gerçeği açıklamaktan çekinmez. Peygamber hanımlarından bir şey isteyecek olursanız, onu da perde arkasından isteyin. Bu, hem sizin gönlünüz hem de onların gönülleri açısından daha nezihdir. Kaldı ki, size Allah Resulüne eziyet etmek yakışmadığı gibi, onun vefatından sonra hanımlarını nikâhlamak da yakışmaz. Böyle bir şey Allah katında gerçekten büyük (bir saygısızlık)tır. 54. Bir şeyi açıktan da yapsanız, gizli de yapsanız, Allah elbette her şeyi bilir! 55. Peygamber eşleri için; babaları, oğulları, kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, (mümin) kadınları ve ellerinin altındaki (köle ve cariye)lerden dolayı vebal yoktur (onlarla perde ardından konuşmaları gerekmez). Yine de (ey hanımlar!) Allah’tan sakını(p dikkatli hareket edi)n; Allah elbette her şeye şahittir.

[SALÂTUSELÂM ÂYETİ VE BURADAKİ İLAHİ FERMANIN GEREKÇE-LENDİRİLMESİ] - I

56. Şüphesiz, Peygamberi Allah da desteklemektedir melekleri de... Ey iman edenler! Siz de O’na salâtüselâm edin [Yani, onu destekleyip her tür kötülük ve şaibeden uzak tutun; söz ve davranışlarınızla onu asla incitmeyin]. 57. Allah ve Resulünü incitenleri Allah dünyada da Âhirette de lânetlemiş; onlar için alçaltıcı bir azap hazırlamıştır. 58. Mümin erkek ve kadınları, işlemedikleri bir şeyle incitenler kesinlikle bir iftira ve apaçık bir günah(ın muazzam ağırlığını) yüklenmiş olurlar!

[HAZRET-İ MUHAMMED'İN EŞLERİNE YÖNELİK TALİMAT] - II

59. Ey peygamber! Eşlerine, kızlarına ve müminlerin kadınlarına söyle de (başörtülerinin üstünden) üzerlerine bir dışgiysi alsınlar. Tanınıp incitilmemeleri için bu daha elverişlidir. Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir (Gafûr, Rahîm). 60. Gerçek şu ki; (kadınları rahatsız eden gruplar, yani) münafıklar, kalplerinde hastalık (yani, zamparalık meyli) bulunanlar ve Medine'de yalan haber yayanlar buna bir son vermezlerse, seni bunların üzerine saldırtırız ve -çok az bir süre dışında- bir daha orada barınamazlar! 61. (Kimsenin, yüzüne bakmadığı, herkesin fellik fellik kaçtığı) birer mel'ûn olarak... Ele geçirildikleri yerde teker teker öldürülürler!.. 62. Allah'ın öncekiler hakkındaki uygulaması budur. Allah'ın uygulamasında da değişme bulamazsın. 63. İnsanlar sana (Kiyamet) saat(in)i soruyorlar. De ki: Onun bilgisi tamamen Allah katındadır. Ancak, o saat belki de yakındır; nereden bilebilirsin ki? 64-65. Şüphesiz, Allah inkârcı nankörleri lânetlemiş ve onlara, -içinde ebediyen kalacakları ve ne bir velî ne de bir yardımcı bulabilecekleri- çılgın bir ateş hazırlamıştır. 66. Yüzlerinin Ateş'te çevrildiği gün; "Ah, keşke Allah'a itaat etseydik! Şu Peygambere itaat etseydik keşke!" derler. 67. Yine, derler ki: "Ya Rabbi! Şüphesiz, biz efendilerimize ve büyüklerimize itaat etmiştik; bizi onlar yoldan saptırdılar!" 68. "Ya Rabbi! Onlara bu azabın iki katını ver ve onları büyük bir lânetle lânetle."

[SALÂTUSELÂM EMRİNİN GEREKÇELENDİRİLMESİ] - II

69. Ey iman edenler! Siz de (Peygamberinizin, başta evlilik olmak üzere birtakım tasarrufları ile ilgili olarak orada-burada yaptığınız konuşmalar yüzünden) Musa'yı incitenler gibi olmayın. (Onu incitmişlerdi de) Allah onların söylediklerinden onu ibra etmişti. O, Allah katında hep itibarlı olmuştur. 70. Ey iman edenler! Allah'tan sakınıp doğru söz söyleyin 71. ki, O da amellerinizi düzeltsin ve günahlarınızı size bağışlasın. Allah ve Resulüne itaat eden, gerçekten büyük bir başarı elde etmiş olur. 72. Şüphesiz, Biz bu emaneti [yani Hak Teâlâ'ya mutlak itati] göklere, yere ve dağlara sunduk da, hakkını veremeyiz kaygısıyla onu üzerlerinde tutmaktan şiddetle kaçındılar (yani tam bir inkıyat ile eda ettiler). İnsan ise onu eda edemedi; çünkü o, gerçekten cahildir, zalimdir! 73. İşbu sebepledir ki Allah, münafık erkek ve kadınlarla müşrik erkek ve kadınlara azap edecek; mümin erkek ve kadınların ise tevbelerini kabul edecektir. Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir (Gafûr, Rahîm).

EK - 2

ÇEŞİTLİ SALAVÂTLAR; METİN VE ANLAMLARI

SALÂT-I İBRÂHÎMİYYE

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

“Allah’ım! Tıpkı İbrahim sülâlesine *salât* ettiğin gibi, Muhammed’e ve Muhammed sülâlesine *salât* et. Ve tıpkı İbrahim sülâlesini insanlık içinde mübarek (bereketli) kıldığın gibi, Muhammed’i ve Muhammed ailesini de mübarek kıl. Şüphesiz Sen *Hamîd*⁹⁴*Mecîd*’sin (bizatihî hamde lâyıksın, şan-şeref sahibisin).]”

SALÂT-I MÜNCİYYE

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَاةً تُنَجِّنَا بِهَا مِنْ جَمِيعِ الْأَهْوَالِ وَالْآفَاتِ وَتَقْضِي لَنَا بِهَا جَمِيعَ الْحَاجَاتِ وَتُطَهِّرُنَا بِهَا مِنْ جَمِيعِ السَّيِّئَاتِ وَتَرْفَعُنَا بِهَا عِنْدَكَ أَعْلَى الدَّرَجَاتِ وَتُبَلِّغُنَا بِهَا أَقْصَى الْغَايَاتِ مِنْ جَمِيعِ الْخَيْرَاتِ فِي الْحَيَاةِ وَبَعْدَ الْمَمَاتِ. حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ

“Allah’ım! Hazret-i Muhammed’e öyle bir *salât* ile *salât* eyle ki, o *salât* sayesinde bizi bütün dehşet ve âfetlerden korusun, bütün ihtiyaçlarımızı gider; o *salât* sayesinde bizi bütün kötülüklerden uzak tut ve en yüce derecelere yükselt; o *salât* sayesinde bizleri yaşarken de, öldükten sonra da her tür hayırlı işte en yüksek hedeflere erdirtir!.. Bize Allah yeter! [Dayanılıp güvenilecek] ne güzel vekildir O!..”

SALÂT-I TEFRÎCİYYE⁹⁴

اللَّهُمَّ صَلِّ صَلَاةً كَامِلَةً وَسَلِّمْ سَلَامًا تَامًا عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الَّذِي تَنَحَّلُ بِهِ الْعَقْدَ وَتَنْفِرُجُ بِهِ الْكُرْبَ وَتَقْضِي بِهِ الْحَوَائِجَ وَتُنَالُ بِهِ الرِّغَائِبُ وَحُسْنُ الْخَوَاتِمِ وَبُسْتَسْقَى الْغَمَامُ بِوَجْهِهِ الْكَرِيمِ وَعَلَى آلِهِ وَضَحِّهِ فِي كُلِّ لَمْحَةٍ وَنَفْسٍ (بَعْدَ كُلِّ مَعْلُومٍ لَكَ يَا اللَّهُ)

“Allah’ım! Hazret-i Muhammed’e de hanedanına ve ashâbına da [sana malûm olan bütün varlıklar sayısınca] eksiksiz bir *salât* ile *salât* eyle ve tam bir selâm ile selâm eyle Allah’ım! O Muhammed ki; sayesinde çözümler düğümler; sayesinde giderilir ihtiyaçlar; sayesinde elde edilir arzular ve son nefesi [iman ve Kur’an’la] güzel güzel vermeler; onun o güzel yüzü hürmetine yağmur beklenir bulutlardan...”

94 Hakkında geniş bilgi için bkz. *Peygamberimiz Efendimiz üzerine Salavât-ı Şerife getirmenin dünyevî ve uhrevî fevâidü ile Salât-ı Tefrîciyye'nin havâssını mübeyyin risâle-dir*. Nşr. Osman Ferid, İstanbul: Evkâf-ı İslâmiyye Matbaası, 1340/1342.

SALÂT-I ŞÂFİ'İYYE⁹⁵

اللَّهُمَّ صَلِّ أَفْضَلَ صَلَاةٍ عَلَى أَشْعَدِ مَخْلُوقَاتِكَ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ عَدَدَ
مَعْلُومَاتِكَ وَمَدَادِ كَلِمَاتِكَ كُلَّمَا ذَكَرَكَ الدَّاكِرُونَ وَعَمَلٌ عَنْ ذِكْرِهِ [ذَكَرَكَ؟] الْعَافِلُونَ، عَدَدَ مَا
أَخَاطَ بِهِ عِلْمُكَ وَخَطَّ بِهِ قَلْمُكَ، وَأَخْصَاهُ كِتَابُكَ

“Allah’ım! Yarattıklarının en mutlusu olan Hazret-i Muhammed’e, sülâlesine ve dâva arkadaşlarına bildiğin şeyler sayısınca, bitmez tükenmez kelimelerin miktarınca en üstün salât ile *salâtüselâm* eyle! Seni ananlar andıkça... Gafiller bunu [seni?] anmaktan gafil kaldıkça... İlminin ihâta ettiği, kaleminin yazdığı, kitabının teker teker saydığı şeyler sayısınca...

SALÂT-I TÎCÂNİYYE / FETHİYYE

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الْفَاتِحِ لِمَا أُغْلِقَ وَالْخَاتِمِ لِمَا سَبَقَ نَاصِرِ الْحَقِّ بِالْحَقِّ
وَالْهَادِي إِلَى صِرَاطِكَ الْمُسْتَقِيمِ وَعَلَى آلِهِ حَقٌّ قَدْرِهِ وَمَقْدَارِهِ الْعَظِيمِ

“Allah’ım! [Nezdindeki] büyük kadrukiymetine uygun olarak Hazret-i Muhammed’e ve hanedanına salâtüselâm eyle, onları mübarek kıl, bereketlendir! O Muhammed ki; kapalı kapıları açmış, kendinden evvelki çağları kapatmış, hakka hak [araçlar] ile yardım etmiş; [insanlara] senin dosdoğru yolunu göstermiştir.” *Salâtu’l-fâtihi; el-yâkütetu’l-ferîde* adıyla da bilinmektedir.

MEŞHUR BİR SALAVÂT

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى الْمُضْطَّعِي بَدِيعِ الْجَمَالِ وَبَحْرِ الْوَفَاءِ،
وَصَلِّ عَلَيْهِ كَمَا يَتَّبِعِي الصَّادِقُ مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ،
صَلَاةً تَدْوُمُ وَتَبْلُغُ إِلَيْهِ بَعْدَ اللَّيَالِي وَطَوَّلِ الْأَيَّامِ.
إِلَهِي، سَأَلْنَاكَ بِالْمُضْطَّعِي أَقْلَ عَثْرَتِنَا يَا مُقْبِلَ الْعَثَارِ،
وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ فَلَا تُخْزِنَا وَلَا تُحْرِقِ الْجِسْمَ مِنَّا بِنَارِ،
تَحْتَنُّ عَلَيْنَا وَجِدَّ بِالرِّضَا، وَيَسِّرْ خَلَاصَنَا فِي يَوْمِ الرَّحَامِ.

Allah’ım! Salât eyle o vefa deryası ve güzellik timsali Mustafa’ya.

salât et özü sözü doğru Muhammed Aleyhisselâm’a, lâyık olduğu salâtle;

öyle bir salât ki daimî olsun, kendisine ulaşsın geceler sayısınca, gündüzler boyuca.

Allah’ım! Mustafa hatırına istiyoruz Senden:

95 Muhammed b. İdrîs eş-Şâfi’î’ye isnat ediliyor.

Sürçmelerimizi görmezden gel, ey sürçmeleri görmezden gelen!

Kıyamet günü bizi rezil u rüsvâ etme; bedenlerimizi yakma Ateş'inle!

Bize şefkat göster; razı ol bizden!

O kalabalık mahşer gününde kurtuluşumuzu kolay kıl ya Rabbi!

SALAVÂT-I MEŞÎŞİYYE

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مَنْ مِنْهُ انْشَقَّتِ الْأَسْرَارُ وَانْفَلَقَتِ الْأَنْوَارُ،
 وَفِيهِ اذْتَقَتِ الْحَقَائِقُ وَتَنْزَلَتْ عُلُومُ آدَمَ فَأَعْجَزَ الْخَلَائِقُ،
 وَلَهُ تَضَاءَلَتِ الْفُهُومُ فَلَمْ يُدْرِكْهُ مِمَّا سَابِقُ وَلَا لَاحِقُ،
 فَرِيَاضُ الْمَمْلُكُوتِ بَزْهَرِ جَمَالِهِ مُونِقَةً، وَجِيَاضُ الْجَبْرُوتِ بِفَيْضِ أَنْوَارِهِ مُتَدَفِّقَةً،
 وَلَا شَيْءٌ إِلَّا وَهُوَ بِهِ مُنَوِّطٌ، إِذْ لَوْلَا الْوَاسِطَةُ لَذَهَبَ كَمَا قِيلَ الْمُؤَسُّوْطُ،
 صَلَاةٌ تَلِيْقُ بِكَ مِنْكَ إِلَيْهِ كَمَا هُوَ أَهْلُهُ.
 اللَّهُمَّ إِنَّهُ سِرُّكَ الْجَمَاعُ الدَّلَالُ عَلَيْكَ، وَحِجَابُكَ الْأَعْظَمُ الْقَائِمُ لَكَ بَيْنَ يَدَيْكَ.
 اللَّهُمَّ الْحَقِّقْنِي بِنَسْبِهِ وَحَقِّقْنِي بِحَسْبِهِ،
 وَعَرَفْنِي إِيَّاهُ مَعْرِفَةً أَسْلَمَ بِهَا مِنْ مَوَارِدِ الْجَهْلِ، وَأَخْرَجَ بِهَا مِنْ مَوَارِدِ الْفَضْلِ،
 وَاحْمِلْنِي عَلَى سَبِيلِهِ إِلَى حَضْرَتِكَ حَمَلًا مَحْفُوفًا بِبُضْرَتِكَ، وَأَقِذِّبْ بِي عَلَى الْبَاطِلِ فَأَذْمَعُهُ،
 وَرُجِّبْ بِي فِي بَحَارِ الْأَحْدِيثِ، وَانْشَلِّبْنِي مِنْ أَوْحَالِ التَّوْجِيدِ، وَأَعْرِقْنِي فِي عَيْنِ بَحْرِ الْوَحْدَةِ حَتَّى
 لَا أَرَى وَلَا أَسْمَعُ وَلَا أَجِدُ وَلَا أَحْسِسُ إِلَّا بِهَا،
 وَاجْعَلِ الْحِجَابَ الْأَعْظَمَ حَيَاةَ رُوحِي، وَرُوحَهُ سِرًّا حَقِيقَتِي، وَحَقِيقَتَهُ جَامِعَ عَوَالِمِي بِتَحْقِيقِ
 الْحَقِّ الْأَوَّلِ،
 يَا أَوَّلُ يَا آخِرُ يَا ظَاهِرُ يَا بَاطِنُ
 اسْمَعْ نِدَائِي بِمَا سَمِعْتَ بِهِ نِدَاءَ عَبْدِكَ زُكْرِيَّا،
 وَأَنْصُرْنِي بِكَ لَكَ، وَأَيِّدْنِي بِكَ لَكَ، وَاجْمَعْ بَيْنِي وَبَيْنَكَ، وَخَلِّ بَيْنِي وَبَيْنَ غَيْرِكَ. اللهُ اللهُ اللهُ
 إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِرَادِكَ إِلَى مَعَادِ.
 رَبَّنَا آتِنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا

Allah'ım! O zat'a *salât eyle ki*; sırlar ondan türemiş, nurlar ondan infilak etmiştir;

gerçekler ona yükselmiş, insanî ilimler kendisine inerek mahlûkâtı âciz bırakmıştır;

anlayışlar onun karşısında eriyip gitmiş, içimizden ne kadim ne de çağdaş hiç kimse onu algılayamamıştır;

melekût bahçeleri onun cemal çiçeğiyle güzelleşmiş,
ceberût havuzları onun nurlarının akıp-duruşuyla taşmıştır.

Varlığı ona bağlı olmayan hiçbir şey yoktur;
 çünkü -söylendiği gibi- 'sebepe olmazsa, sonuç olmaz.'

Öyle bir salât eyle ki; Senden ona gitmeye lâyıık; onun şanına yaraşır olsun!

Allah'ım! Şüphesiz o, senin sana delâlet eden kapsamlı *sırrıdır*,
 Senin için senin önünde duran en büyük perdedir;

Allah'ım! Beni onun soyuna kat ve onun nam ve şerefini bende de gerçekleştir.

Onu bana öyle bir tanıtışla tanı ki, bu tanıyışla cehalet sebeplerinden kurtulayım, fazilet pınarlarından kana kana içeyim.

Beni onun yoluyla, Senin yardımınla çevrelenmiş bir sevkle huzuruna sevk et; beni batılın üzerine fırlat da onun beynini ezeyim!

Beni *ahadiyyet* deryalarına daldır! Beni tevhidi perdeleyen kayıtlardan kurtar, vahdet deryasının dibine batır da, *vahdetsiz* ne görebileyim, ne *işitebileyim*, ne bulabileyim, ne de *duyabileyim*.

O en büyük perdeyi [Muhammed'i] canımın canı kıl, onun canını hakikatimin sırrı eyle, onun hakikatini de *hakk-ı evveli* gerçekleştirerek benim bütün âlemlerimin câmi'i kıl.

Ey İlk! Ey Son! Ey Aşikâr! Ey Gizli!

Kulun Zekeriya'nın seslenişini nasıl işittiyisen benim nidamı da öyle işit.

Senin için kendinle yardım et bana.

Senin için kendinle destekle beni.

Seninle beni bir eyle! Benimle senden başkalarının arasına Sen gir.

Allah! Allah! Allah!

"Kur'ân'ı (insanlara iletmeyi) sana farz kılan, seni elbet bir sonuca (yani dünyada, senin hükmedeceğin özgür bir vatana; Âhirette de nihaî mutluluk yurduna) vardırarak!" [Kasas 28/85]

"Ya Rabbi! Bize katından bir rahmet ver de, içinde bulunduğumuz şu durumdan bize bir çıkış yolu göster" [Kehf 18/10]

ŞEYH ABDULKADİR GEYLANI'YE NİSPET EDİLEN BİR SALAVAT

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ اهْدِنَا
 صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ
 إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

اللهم صل وسلم وبارك على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين.
 سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

الْصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ،

الْصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حَبِيبَ اللَّهِ،

الْصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ،

الْصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَلِيلَ اللَّهِ،

الْصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا صَفِيَّ اللَّهِ،

الْصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا وَلِيَّ اللَّهِ،

الْصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَيْرَ خَلْقِي اللَّهُ،

الْصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا نُورَ عَرْشِ اللَّهِ،

الْصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَمِينَ وَحْيِ اللَّهِ،

الْصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ رَبَّنَهُ اللَّهُ،

الْصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ شَرَفَهُ اللَّهُ،

الْصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ كَرَّمَهُ اللَّهُ،

الْصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ عَزَّمَهُ اللَّهُ،

الْصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ عَلَّمَهُ اللَّهُ،

الْصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ سَلَّمَهُ اللَّهُ،

الْصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ إِخْتَارَهُ اللَّهُ،

الْصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا سَيِّدَ الْأَوْلِيَيْنِ وَالْآخِرِينَ،

الْصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا شَفِيعَ الْمُذْنِبِينَ،

الْصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَاتَمَ النَّبِيِّينَ،

الْصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ،

الْصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا إِمَامَ الْمُتَّقِينَ،

الْصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ رَبِّ الْعَالَمِينَ،

عُذْرُهُ وَجَمِيعِ خَلْقِهِ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ صَلَواتِ اللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَأَنْبِيَائِهِ وَرُسُلِهِ وَحَمَلَةِ

وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

اللهم صلِّ على سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآدَمَ وَنُوحَ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى وَمَا بَيْنَهُمْ مِنَ النَّبِيِّينَ
 وَالْمُرْسَلِينَ صَلَواتِ اللَّهِ وَسَلَامُهُ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى رُوحِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ فِي الْأَرْوَاحِ، وَصَلِّ عَلَى جَسَدِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ فِي الْأَجْسَادِ،
 وَصَلِّ عَلَى قَبْرِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ فِي الْقُبُورِ، وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ فِي الْأَوْلِيَيْنِ وَالْآخِرِينَ، وَفِي الْمَلَأِ الْأَعْلَى إِلَى يَوْمِ الدِّينِ.

اللَّهُمَّ بَلِّغْ رُوحَهُ وَأَرْوَاحَ أَهْلِ بَيْتِهِ مِنَّا تَجِيَّةً وَسَلَامًا.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ طِبِّ الْقُلُوبِ وَدَوَاءِهَا وَعَافِيَةِ الْأَبْدَانِ وَشِفَاءِهَا وَنُورِ الْأَبْصَارِ
 وَضِيَاءِهَا وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ.

Bismillâhirrahmânirrahîm

[Bilfiil merhamet eden mutlak merhamet sahibi Allah'ın adıyla...]

[Başta insanlar olmak üzere tüm] kâinatın efendisi olan Allah'a
hamdolsun;

Yani bilfiil merhamet eden mutlak merhamet sahibi,
yargılanma gününün tek hâkimi [olan Sa]na...

[Ya Rabbi! Müminler olarak]

yalnız Sana kulluk eder; yalnız Senden medet umarız:

Bizi dosdoğru yola getir;

hışmına uğrayan [Yahudi]lerin ve yoldan çıkan [Hıristiyan]ların
değil,

[vahiy ve iman bahşederek] lütfuna mazhar ettiklerinin

[yani, peygamberlerin, sıddık, salih ve müminlerin] yoluna..."

"Şüphesiz, Peygamberi Allah da desteklemektedir melekleri de...

Ey iman edenler! Siz de O'na *salâtuşelâm* edin."

Allah'ım! Hazret-i Muhammed'e, hanedanına ve dâva arkadaşlarına
na *salâtuşelâm* eyle; onları bereketlendir / mübarek kıl.

"Senin o 'mutlak izzet sahibi' Rabbin, bunların yakıştırdıklarından
münezzehdir. Selâm olsun O'nun peygamberlerine! Hamdolsun

Kâinatın Efendisi Allah'a!"

Salâtuşelâm senin üzerine olsun ey Allah'ın elçisi!

Salâtuşelâm senin üzerine olsun ey Allah'ın sevdiği!

Salâtuşelâm senin üzerine olsun ey Allah'ın peygamberi!

Salâtuşelâm senin üzerine olsun ey Allah'ın dostu!

Salâtuşelâm senin üzerine olsun ey Allah'ın seçtiği!

Salâtuşelâm senin üzerine olsun ey Allah'ın velîsi!

Salâtuşelâm senin üzerine olsun ey Allah'ın en hayırlı yarattığı!

Salâtuşelâm senin üzerine olsun ey Allah Arş'ının nûru!

Salâtuşelâm senin üzerine olsun ey Allah vahyinin emanet edildiği!

Salâtuşelâm senin üzerine olsun ey Allah'ın yükselttiği!

Salâtuşelâm senin üzerine olsun ey Allah'ın değer verdiği!

Salâtuşelâm senin üzerine olsun ey Allah'ın azmettirdiği!

Salâtuşelâm senin üzerine olsun ey Allah'ın öğrettiği!

Salâtuşelâm senin üzerine olsun ey Allah'ın selîm kıldığı!

Salâtuşelâm senin üzerine olsun ey Allah'ın tercih ettiği!

Salâtuşelâm senin üzerine olsun ey öncekilerin ve sonrakilerin
efendisi!

Salâtuşelâm senin üzerine olsun ey günahkârların şefaathçisi!

Salâtu selâm senin üzerine olsun ey peygamberlerin sonuncusu!

Salâtu selâm senin üzerine olsun ey âlemlere rahmet!

Salâtu selâm senin üzerine olsun ey müttakilerin önderi!

Salâtu selâm senin üzerine olsun ey Kâinat Efendisi'nin elçisi!

Allah'ın, meleklerinin, elçi ve peygamberlerinin, Arş'ını taşıyanların ve bütün yarattıklarının salavâtı Hazret-i Muhammed'e, hanedanına ve dâva arkadaşlarına olsun!

Allah'ım! Hazret-i Muhammed'e, Adem'e, Nuh'a, İbrahim'e, Musa'ya, İsa'ya ve bunlar arasındaki peygamber ve elçilere salât eyle; Allah'ın salavât ve selâmı hepsinin üzerine olsun!

Allah'ım! Hazret-i Muhammed'in ruhuna ruhlar arasında salatu selâm eyle;

Hazret-i Muhammed'in bedenine bedenler arasında salatu selâm eyle;

Hazret-i Muhammed'in kabrine kabirler arasında salatu selâm eyle;

hanedanına ve dâva arkadaşlarına da...

Allah'ım! Hazret-i Muhammed'e öncekiler arasında da, sonrakiler arasında da, Mele-i Âlâ'dakiler arasında da tâ ceza/hesap gününe kadar salatu selâm et.

Allah'ım! Dirlik temennilerimizi ve selâmlarımızı onun ruhuna ve hane halkının ruhlarına ulaştır!

Allah'ım! Gönüllerin tabibi ve devası olan, bedenlerin âfiyet ve şifası olan, gözlerin nur ve ziyası olan Hazret-i Muhammed'e, hanedanına ve dâva arkadaşlarına salâtu selâm et!

SALÂT-I KİBRÎT-İ AHMER⁹⁶

اللَّهُمَّ اجْعَلْ أَفْضَلَ صَلَوَاتِكَ أَبَدًا، وَأَنْتَمَى بَرَكَاتِكَ سَوْمَدًا،
وَأَزْكَى تَحِيَّاتِكَ فَضْلًا وَعَدَدًا مُؤَبَّدًا، وَأَسْنَى سَلَامِكَ أَبَدًا مُجَدَّدًا،
عَلَى أَشْرَفِ الْخَلَائِقِ الْإِنْسَانِيَّةِ وَالْجَانِّيَّةِ، وَمَجْمَعِ الدَّقَائِقِ الْإِيمَانِيَّةِ،
وَطُورِ التَّجَلِّيَّاتِ الْإِحْسَانِيَّةِ، وَمَهْبِطِ الْأَشْرَارِ الرَّحْمَانِيَّةِ،
وَعَرْوَسِ الْمَمْلَكَةِ الْقُدْسِيَّةِ، وَإِمَامِ الْخَضْرَاءِ الرَّبَّانِيَّةِ،
وَاسْطَةِ عَقْدِ النَّبِيِّينَ، وَمُقَدِّمَةِ جَيْشِ الْمُرْسَلِينَ،

96 Muhammed el-Mazhar el-Medenî el-Müceddidî, *Menâkıb-ı Ahmediyye ve Makâmât-ı Sa'îdiyye*, Delhi, 1281, s. 151-154. Köşeli parantez içindeki metinler salavatın başka varyantlarında yer almaktadır.

وَقَائِدِ رُكْبِ الْأَنْبِيَاءِ الْمُكْرَمِينَ، وَأَفْضَلِ الْخَلَائِقِ أَجْمَعِينَ،
 حَامِلِ لَوَاءِ الْعِزِّ الْأَعْلَى، وَمَالِكِ أَرْزَمَةِ الْمَجْدِ الْأَسْنَى،
 شَاهِدِ أَسْرَارِ الْأَزْلِ، وَمُشَاهِدِ أَنْوَارِ السَّوَابِقِ الْأَوَّلِ،
 وَتَرْجَمَانَ لِسَانِ الْقَدَمِ، وَمُنْتَبِعِ الْعِلْمِ وَالْحِلْمِ وَالْحِكْمِ،
 مَظْهَرَ سِرِّ الْجُودِ الْجُزْئِيِّ وَالْكُلِّيِّ، وَإِنْسَانَ عَيْنِ الْوُجُودِ الْعُلُويِّ وَالسُّفْلِيِّ،
 رُوحِ جَسَدِ الْكُونَيْنِ، وَعَيْنِ حَيَاةِ الدَّارَيْنِ،
 الْمَتَخَلِّقِ بِأَعْلَى رُتَبِ الْعُبُودِيَّةِ، الْمَتَحَقِّقِ بِأَسْرَارِ الْمَقَامَاتِ الْإِصْطِفَائِيَّةِ،
 سَيِّدِ الْأَشْرَافِ، وَجَامِعِ الْأَوْصَافِ، الْخَلِيلِ الْأَعْظَمِ وَالْحَبِيبِ الْأَكْرَمِ،
 نَبِيِّكَ الْعَظِيمِ وَرَسُولِكَ الْقَدِيمِ، الْكَرِيمِ الْهَادِي إِلَى الصِّرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ،
 الْمَخْصُوصِ بِأَعْلَى الْمَرَاتِبِ وَالْمَقَامَاتِ، الْمُوَيَّدِ بِأَوْضَحِ الْبَرَاهِينِ وَالِدَّلَالَاتِ، الْمَنْصُورِ
 بِالرُّعْبِ وَالْمُعْجَزَاتِ،
 الْجَوْهَرِ الشَّرِيفِ الْأَبَدِيِّ، وَالتُّورِ الْقَدِيمِ الْمُحَمَّدِيِّ،
 سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا مُحَمَّدِ الْمُحَمَّدِ فِي الْإِبْرَادِ وَالْوُجُودِ،
 الْفَاتِحِ لِكُلِّ شَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ، حَضْرَةَ الْمُشَاهَدَةِ وَالشُّهُودِ،
 نُورِ كُلِّ شَيْءٍ وَهَدَاهُ، سِرِّ كُلِّ سِرٍّ وَسَنَاهُ، الَّذِي شَقَقَتْ مِنْهُ الْأَشْرَارُ، وَانْفَلَقَتْ مِنْهُ الْأَنْوَارُ،
 وَالسِّرِّ الْبَاطِنِ وَالتُّورِ الظَّاهِرِ، السَّيِّدِ الْكَامِلِ، الْفَاتِحِ الْخَاتِمِ، الْأَوَّلِ الْآخِرِ الْبَاطِنِ الظَّاهِرِ،
 الْعَاقِبِ الْحَاسِرِ، النَّاهِي الْأَمْرِ، النَّاصِحِ النَّاصِرِ، الصَّابِرِ الشَّاكِرِ، أَلْقَانَتِ الذَّاكِرِ،
 الْمَاحِي الْمَاجِدِ الْعَزِيزِ الْخَامِدِ، الْمُؤْمِنِ الْعَابِدِ الْمُتَوَكِّلِ الرَّاهِدِ،
 الْقَائِمِ السَّاجِدِ الرَّاعِي الشَّهِيدِ الْوَلِيِّ الْخَمِيدِ،
 الْبُرْهَانَ الْحُجَّةِ الْمُطَاعِ الْمُخْتَارِ،
 الْخَاضِعِ الْخَاشِعِ الْمُسْتَنْصِرِ الْحَقِّ الْمُبِينِ، طه و يس،
 الْمُرْقَلِ الْمُدْتَرِّ، سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ، وَإِمَامِ الْمُتَّقِينَ وَخَاتَمِ النَّبِيِّينَ، وَحَبِيبِ رَبِّ الْعَالَمِينَ،
 النَّبِيِّ الْمُصْطَفَى وَالرُّسُولِ الْمُجْتَبَى،
 الْحَكَمِ الْعَدْلِ الْحَكِيمِ الْعَلِيمِ، الْعَزِيزِ الْخَلِيمِ الرَّؤُوفِ الرَّحِيمِ،
 الْمُبَارَكِ الْمَكِينِ الصَّادِقِ الصِّدْقِ الْمَضْدُوقِ الْأَمِينِ⁹⁷، الدَّاعِي إِلَيْكَ بِإِذْنِكَ،
 السِّرَاجِ الْمُنِيرِ الَّذِي أَذْرَكَ الْحَقَائِقَ بِجُمْلَتِهَا، وَفَاقَ الْخَلَائِقَ بِوَمْتِهَا،

[نورك القديم وصراطك المستقيم، صلى الله عليه وسلم محمد عبدك ورسولك وصفيتك وخليلك ودليلك ونجيتك 97 ونختك وذخيرتك وخيرتك، وإمام الخير وقائد الخير رسول الرحمة النبي الأمي العربي القرشي الهاشمي الأبطحي المكي المدني التهامي المشاهد المشهود الولي المقرَّب السعيد المسعود الحبيب الشفيع الحسيب الرفيع المليح البديع الوعظ البشير النذير العطوف الخليم الجواد الكريم الطيب]

وَجَعَلْتَهُ حَبِيبًا، وَنَاجِيَّتَهُ قَرِيبًا، وَأَذْنِيَّتَهُ رَقِيبًا،
 وَخَتَمْتَ بِهِ الرِّسَالَةَ وَالِدَّلَالََةَ وَالْبِشَارَةَ وَالنِّدَارَةَ وَالنُّبُوَّةَ،
 وَنَصَرْتَهُ بِالرُّعْبِ، وَظَلَّلْتَهُ بِالشُّحْبِ، وَرَدَدْتَ لَهُ الشَّمْسَ، وَشَقَّقْتَ لَهُ الْقَمَرَ،
 وَأَنْطَقْتَ لَهُ الضَّبَّ وَالطَّيِّبَ وَالذَّنْبَ وَالْجِدْعَ وَالذَّرَاعَ وَالْجَمَلَ وَالْجَبَلَ وَالْمَدَرَ وَالشَّجَرَ،
 وَأَنْبَعْتَ مِنْ أَصَابِعِهِ الْمَاءَ الزُّلَالَ، وَأَنْزَلْتَ مِنَ الْمُزْنِ بِدَعْوَتِهِ فِي عَامِ الْجَدْبِ وَالْمَحَلِ وَأَبَلَ
 الْعَيْثَ وَالْمَطَرَ،
 فَأَعَشَوْسَبَ مِنْهُ الْقَفْرُ وَالصَّخْرُ وَالْوَعْرُ وَالسَّهْلُ وَالرُّمْلُ وَالْحَجْرُ،
 وَأَسْرَيْتَ بِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى
 إِلَى السَّمَاوَاتِ الْعُلَى إِلَى سِدْرَةِ الْمُتَنَهَى إِلَى قَابِ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى،
 وَأَرَيْتَهُ الْآيَةَ الْكُبْرَى، وَأَنْلَيْتَهُ الْعَايَةَ الْقُصْوَى،
 وَأَكْرَمْتَهُ بِالْمَحَاطَبَةِ وَالْمُرَاقَبَةِ وَالْمُشَافَهَةِ وَالْمُشَاهَدَةِ وَالْمُعَايِنَةَ بِالْبَصْرِ،
 وَخَصَّصْتَهُ بِالْوَسِيلَةِ الْعَظْمَى، وَالشَّفَاعَةَ الْكُبْرَى يَوْمَ الْفِرْعِ الْأَكْبَرِ فِي الْمَحْشَرِ،
 وَجَمَعْتَ لَهُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ وَجَوَاهِرَ الْحِكْمِ، وَجَعَلْتَ أُمَّتَهُ خَيْرَ الْأُمَّمِ،
 وَغَفَرْتَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ،
 الَّذِي بَلَغَ الرِّسَالَةَ، وَأَدَّى الْأَمَانَةَ، وَنَصَحَ الْأُمَّةَ، وَكَشَفَ الْعُمَّةَ، وَجَلَّى الظُّلْمَةَ،
 وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَعَبَدَ رَبَّهُ حَتَّى آتَاهُ الْيَقِينَ.
 اللَّهُمَّ ابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا يَغِطُّهُ فِيهِ الْأَوْلُونَ وَالْآخِرُونَ.
 اللَّهُمَّ عَظِّمُهُ فِي الدُّنْيَا بِإِعْلَاءِ ذِكْرِهِ وَإِظْهَارِ دِينِهِ وَإِبْقَاءِ شَرِيعَتِهِ،
 وَفِي الْآخِرَةِ بِقَبُولِ شَفَاعَتِهِ فِي أُمَّتِهِ وَإِحْزَالِ أَجْرِهِ وَمَثُوبَتِهِ وَإِبْدَاءِ فَضْلِهِ عَلَى الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ،
 وَتَقْدِيمِهِ عَلَى كَافَّةِ الْمُقَرَّبِينَ بِالشُّهُودِ.
 اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ شَفَاعَتَهُ الْكُبْرَى وَارْفَعْ دَرَجَتَهُ الْعُلْيَا،
 وَأَعْطِهِ سُؤْلَهُ فِي الْآخِرَةِ وَالْأُولَى، كَمَا أَعْطَيْتَ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى.
 اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ مِنْ أَكْرَمِ عِبَادِكَ عَلَيْنَا شَرَفًا،
 وَمِنْ أَرْفَعِهِمْ عِنْدَكَ دَرَجَةً وَأَعْظِمِهِمْ حَظْرًا وَأَمْكِنِهِمْ عِنْدَكَ شَفَاعَةً.
 اللَّهُمَّ عَظِّمْ بُرْهَانَهُ وَأَبْلِجْ حُجَّتَهُ وَأَبْلِغْ مَأْمُولَهُ فِي أَهْلِ بَيْتِهِ وَدُرِّيَّتِهِ.
 اللَّهُمَّ اتَّبِعْهُ مِنْ دُرِّيَّتِهِ وَأُمَّتِهِ مَا تَقَرَّرَ بِهِ عَيْنُهُ،
 وَأَجْرِهِ عَنَّا خَيْرَ مَا جَارَيْتَ بِهِ نَبِيًّا عَن أُمَّتِهِ، وَأَجْرِ الْأَنْبِيَاءِ كُلِّهِمْ خَيْرَ الْجَزَاءِ.
 اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ عَدَدَ مَا شَهِدْتَهُ الْأَبْصَارُ وَسَمِعَتْهُ الْأَذَانُ،
 وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ عَدَدَ مَنْ صَلَّى عَلَيْهِ،

وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ عَدَدَ مَنْ لَمْ يُصَلِّ عَلَيْهِ.
 وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ كَمَا تُحِبُّ وَتَرْضَى أَنْ يُصَلَّى عَلَيْهِ.
 وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ كَمَا يَتَّبِعِي أَنْ يُصَلَّى عَلَيْهِ.
 اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَأَوْلَادِهِ وَأَخْفَادِهِ وَأَزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ وَأَهْلِ بَيْتِهِ،
 وَعَشْرَتِهِ وَعَشِيرَتِهِ وَأَصْهَارِهِ وَأَحْبَابِهِ وَأَخْتَانِهِ وَأَتْبَاعِهِ وَأَشْيَاعِهِ وَأَنْصَارِهِ،
 وَخَزَنَةَ أَسْرَارِهِ وَمَعَادِنِ أَنْوَارِهِ، وَكُنُوزِ الْحَقَائِقِ وَهُدَاةِ الْخَلَائِقِ، وَنُجُومِ الْهُدَى لِمَنْ افْتَدَى بِهِمْ،
 وَسَلِّمْ تَسْلِيمًا كَثِيرًا دَائِمًا أَبَدًا، وَأَرْضَ عَنْ كُلِّ الصَّحَابَةِ رَضَى سَرْمَدًا،
 عَدَدَ خَلْقِكَ وَزِنَةَ عَرْشِكَ وَرَضَى نَفْسِكَ وَمِدَادَ كَلِمَاتِكَ،
 كُلَّمَا ذَكَرَكَ ذَاكَرٌ وَكُلَّمَا سَهَى عَنْ ذِكْرِكَ غَافِلٌ.
 اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ عَدَدَ نِعْمَاءِ اللَّهِ وَإِفْضَالِهِ
 صَلَاةً تَكُونُ لَكَ رِضَاءً وَيَحِقُّهُ آدَاءٌ وَلَنَا صَلَاحًا،
 وَآتِهِ الْوَسِيلَةَ وَالْفُضِيلَةَ وَالذَّرَجَةَ الْعَالِيَةَ الرَّفِيعَةَ،
 وَابْتِغُهُ الْمَقَامَ الْمُحْمُودَ وَالْبُلُوَاءَ الْمَغْفُودَ، وَالْحَوْضَ الْمَوْرُودَ.
 وَصَلِّ يَا رَبِّ عَلَى جَمِيعِ إِخْوَانِهِ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ،
 وَالْأَوْلِيَاءِ وَالصَّالِحِينَ [وَعَلَى سَيِّدِنَا عَبْدِ الْقَادِرِ الْمُكِينِ الْأَمِينِ]
 وَمَلَائِكَتِكَ الْمُقَرَّبِينَ؛ وَصَلِّوَاثُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ.
 اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ السَّابِقِ لِلْخَلْقِ نُورُهُ، وَالرَّحْمَةِ لِلْعَالَمِينَ ظُهُورُهُ،
 عَدَدَ مَا مَضَى مِنْ خَلْقِكَ وَمَا بَقِيَ، وَمَنْ سَعِدَ مِنْهُمْ وَمَنْ شَقِيَ،
 صَلَاةً تَسْتَعْرِقُ الْعَدَّ وَتُحِيطُ بِالْحَدِّ، صَلَاةً لَا غَايَةَ لَهَا وَلَا انْتِهَاءَ وَلَا أَمَدَ لَهَا وَلَا انْقِضَاءَ،
 صَلَاةً تَكُونُ لَكَ رِضَاءً وَيَحِقُّهُ آدَاءٌ وَلَنَا صَلَاحًا،
 صَلَاةً دَائِمَةً بَدَوَامِكَ وَبِقَائِكَ، لَا مُنْتَهَى لَهَا دُونَ عِلْمِكَ،
 صَلَاةً تُرْضِيكَ وَتُرْضِيهِ وَتَرْضَى بِهَا عَنَّا، صَلَاةً تَمَلَأُ الْأَرْضَ وَالسَّمَاءَ،
 صَلَاةً تَحُلُّ بِهَا الْعُقَدَ وَتَفْرُجُ بِهَا الْكُرْبَ، وَتَجْرِي بِهَا لُطْفُكَ فِي أَمْرِي وَأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ،
 وَبَارِكْ عَلَى الدَّوَامِ وَعَافِنَا وَاهْدِنَا وَأَمِدِدْنَا وَاجْعَلْنَا آمِينَ،
 وَيَسِّرْ لَنَا أُمُورَنَا مَعَ الرَّاحَةِ لِقُلُوبِنَا وَأَبْدَانِنَا، وَالسَّلَامَةَ وَالْعَافِيَةَ فِي دِينِنَا وَدُنْيَانَا وَآخِرَتِنَا،
 وَتَوَفَّنَا عَلَى الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ، وَاجْمَعْنَا مَعَهُ فِي الْجَنَّةِ،
 مِنْ غَيْرِ عَذَابٍ بَيْسٍ، مَعَ كُلِّ شَقِيقِي وَأَنْبِيَسٍ، وَأَنْتَ رَاضٍ عَنَّا.
 وَلَا تَمُكِّرْ بِنَا، وَاخْتِمْ لَنَا مِنْكَ بِخَيْرٍ وَعَافِيَةٍ بِلَا مِخْنَةٍ أَجْمَعِينَ.
 حَتَمَ اللَّهُ لَنَا بِالْحُسْنَى، هُوَ مَوْلَانَا، نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ.
 سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعَزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

ALLAH'IM! Salâtlarının ebediyyen en üstün olanını,
 bereketlerinin ezeli - ebedi en kârlı ve gelişkin olanını,
 Selâmlarının fazilet ve sayıca ebediyyen en pak olanını
 Ebedi, ve sürekli yenilenen en üst düzey selâmlarını
 insan ve cin olarak yarattıklarının en şerefli,
 imanî inceliklerin madeni, ihsanî tecellilerin zirvesi,
 rahmanî sırların iniş yeri, kutsal krallığın gelini ve rabbanî bulunuşun önderi,
 nebîler zincirinin imamesi, elçier ordusunun öncüsü,
 değerli nebîler kervanının komutanı, bütün varlıkların efdali,
 en yüce izzet sancağının taşıyıcısı, en yüksek şereflerin sahibi,
 ezel sırlarının şahidi, gelip geçmiş nurları ilk gören, kıdem dilinin
 tercümanı,
 ilmin, hilmin ve hikmetin kaynağı, cüz'î - küllî bütün cömertlik sırlarının
 tecellîgâhı,
 ulvî - süflî bütün varlıkların gözbebeği, iki oluşun bedeninin [yani
kevnufesat âleminin] rûhu,
 iki cihanın hayat pınarı, ubûdiyyet rütbelerinin en yücesiyle ahlâklanan,
 seçkinlik makamlarının sırlarının kendisinde gerçekleştiği,
 efendiler efendisi, güzel özellikleri kendinde barındıran, en büyük dost,
 en değerli sevgili,
 senin ulu nebîn, kadim elçin, sırat-ı müstakimi gösteren kıymetlin,
 en yüce makam ve mertebeyi kendisine tahsis ettiğin,
 kanıt ve delâletlerin en bâriziyle desteklenmiş,
 'tâ uzaklardan kendisinden korkulma' özelliğinden ve mucizelerden
 yardım almış,
 değerini asla kaybetmeyen cevher, ezeli - ebedi kadîm nûr-i Muhammedî,
 beyimiz, efendimiz; varlıkta ve var etmede her tür övgüye lâyık
 MUHAMMED'e nasip eyle!
 Ki odur; bütün şahitleri ve şahitlik ettikleri her şeyi açan;
 her şeyin nuru, kılavuzu, her şeyin sırrı, zirvesi,
 bütün sırların kendisinden çıktığı sır,
 bütün nurların kendisinden yayıldığı nur, gizli sır, açık nur,
 eksiksiz efendi, kapatan açıcı, son ilk, açık gizli, toplayıcı artçı,
 emredip yasaklayan, minnettar,
 sabırlı, yardımcı, nasihatçı, gönüllü itaatkâr, zikreden,
 günahları silen şanlı-şerefli, hamdeden izzetli, ibadetli mümin, zâhit
 mütevekkil,

geceleri rükû ve secde için ayakta, şehit, övgüye lâıyk velî,
 sözü dinlenen delil, kanıt, seçilip tercih edilmiş, alçakgönüllü, huşûlu, iyi,
 zafer için çalışıp didinen, aşikâr gerçek,
 TâHâ, YâSîn, Müzzemmil, Müddessir,
 peygamberlerin şâhı, müttakiler lideri, son nebî,
 evrenin mutlak sahibinin sevdiği,
 seçkin nebî, derlenip kendine getirilmiş elçi,
 âdil hakem, bilgili bilge, ağırbaşlı güçlü, merhametli şefkatli,
 sağlam, bereketli, güvenilir, doğruluğu tescilli dosdoğru⁹⁸
 sana senin izin ve bildirmenle davet eden, aydınlatıcı kandil,
 bütün hakikatleri kavrayan, yaratılmışların tamamının fevkindeki,
 ümmî nebî Muhammed *sallâllahu aleyhi ve sellem*'dir ki;
 onu sevgilin kıldın; tâ yakınına kadar alıp gizlice söyleştin,
 seni algılasın diye kendine yaklaştırdın;
 kılavuzluğu, elçiliği, müjdeleyiciliği, uyarıcılığı, peygamberliği onunla
 sona erdirdin.
 Tâ uzaktan adı işitilince korkulma özelliğini kendisine vererek ona
 yardım ettin;
 bulutlarla gölgeledin; güneşi onun için geri çevirip Ay'ı onun için ikiye
 yardım;
 kertenkelesini, ceylanını, kurdunu, hurma kütüğünü,
 ekinini, dağını – taşını, ağacını onun için 'dil'e getirdin / konuşturdu;
 parmaklarından tatlı su çıkardın, kıtlık ve sıkıntı yılında duası
 berekâtıyla bulutlardan
 şarıl şarıl akıp imdada yetişen yağmuru indirdin;
 o sayede tarlalar, bahçeler, dereler, tepeler, çöller, vadiler,
 kumsallar, taşlıklar suya doyup yemyeşil yeşerip bereketlendi;
 onu geceleyin Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksâ'ya,
 oradan da yüce göklere, [varlık âleminin sınırı olan] Sidre-i Muntehâ'ya,
 bir yayın iki ucu kadar, hatta daha da yakına götürüp

98 [Senin kadim nûrun, dosdoğru yolun, kulun ve resûlün,
 beğenip seçtiğin, gizlice söyleştiğin, dostun, kılavuzun,
 varlığın kaymağı olarak süzdüğün,
 azığın, hayırlın, hayır önderi, hayır komutanı, rahmet;
 Kureyşli, Hâşimî, Abtahlı, Mekkeli, Medineli, Tihâmeli,
 herkesin gözü önündeki, herkesin bildiği - tanıdığı,
 Allah gözdesi veli, mutlu cennetlik, şefaet edici sevgili,
 asil yüksek, tatlı-yakışıklı, eşsiz vaiz,
 şefkatli uyarıcı, ağırbaşlı, cömert, efendi, tertemiz ve hoş]

en büyük kanıtını gösterdin, en uç sınıra erdirdin;
ona Seninle muhatap olacak, seni gözlemleyecek,
bizzat konuşacak, basbayağı 'gör'üşecek kadar değer verdin;
mahşerdeki o en korkunç günde hiç kimseye vermediğin
o ulu 'vesîle'yi ve büyük şefaati sadece ona verdin;
az sözle çok meram ifade edebilme
ve mücevhere benzer hikmetli sözler edebilme vasıflarını onda cem
ettin;

ümmetini en hayırlı ümmet kıldın ve onun gelmiş geçmiş tüm
günahlarını bağışladın.

O ki senin mesajını iletmiş, emaneti yerine getirmiş; ümmetinin hayır ve
selâmeti için didinmiş,
karanlık sisleri dağıtmış, Allah yolunda elinden geleni ardına komamış;
tâ o sarsılmaz inanç, yani ölüm kendisine gelinceye kadar Rabbına
kulluk etmiştir.

ALLAH'İM! Onu evvelkilerin de, sonrakilerin de gıpta ettiği o makâm-ı
mahmuda gönder.

ALLAH'İM! Onu; dünyada namını yücelterek, dinini parlatarak, şeriatını
payidar kılarak ulula;
ahirette de ümmeti hakkındaki şefaati kabul ederek, ecir ve mükâfatını
bol bol vererek;

onun evvelkiler ve sonrakiler üzerindeki üstünlüğünü ortaya koyarak
ve onu gözde kullarının tamamına önceleyerek ulula!

ALLAH'İM! Onun büyük şefaati kabul buyur; yüce derecesini daha da
yükselt,

tüm istediklerini ahirette de dünyada da kendisine ver;
tıpkı İbrahim'e ve Musa'ya verdiği gibi.

ALLAH'İM! Onu katındaki en şerefli, nezdindeki en yüksek dereceli,
en çok önem verdiği, senin katında şefaati en makbul olan kullarından
kıl.

ALLAH'İM! Onun kanıtını muazzam eyle, delilini parlak kıl;
çocuk çocuğu ve zürriyeti hakkında beslediği emellere onu ulaştır.

ALLAH'İM! Neslinden ve ümmetinden kendisi için göz nûru – gönül
sürûru olacak kişiler çıkart.

Herhangi bir peygambere kendi ümmetiyle ilgili olarak nasip ettiğin tüm
güzellikleri bizimle ilgili olarak ona da nasip et;
bütün peygamberlere hayırlar nasip et.

ALLAH'İM! Hazret-i Muhammed'e

gözlerin görebildiği, kulakların işitebildiği şeyler sayısınca *salâtselâm* eyle!

Ona; kendisine *salâtselâm* eyleyenler adedince *salâtselâm* eyle!

Ona; kendisine *salâtselâm* eylemeyenler adedince *salâtselâm* eyle!

Ona; nasıl *salâtselâm edilmesini* istiyor, hangisinden razı oluyorsan o şekilde *salâtselâm* eyle!

Ona; nasıl *salâtselâm* edilmesi gerekiyorsa öyle *salâtselâm* eyle!

ALLAH'IM! Ona, âline, dâva arkadaşlarına, çoluk çocuğuna, torunlarına, zürriyetine, Ehl-i Beyt'ine,

sülâlesine, aşiretine, akrabâ-i taallukâtına, hısımlarına, yar ve yârânına, damatlarına,

tâbi ve taraftarlarına, kendisini destekleyenlere, sırlarını koruyanlara, nûrunun madenlerine,

hakikat hazinelerine, insanlık kılavuzlarına,

kendilerini izleyenler için kutupyıldızı olanlara da *salât* et,

nice selâmlarla daima, ebediyen selâm et;

Bütün sahabilerden ezeliyyen-ebedî razı ol;

yaratıkların sayısınca, Arş'ın ağırlığına, gönül rızanla,

bitmez tükenmez kelimelerin adedince,

zikreden seni zikrettikçe, gafil senden yana gaflete düştükçe...

ALLAH'IM! [Ona ve âline nimet ve lütufların sayısınca öyle bir *salâtselâm* eyle ki]

senin için rıza yerine geçsin; onun hakkını ödemiş olalım ve bizlerin *salâhına* vesile olsun!

Ona o vesîle ve fazîleti, o yüksek dereceyi ver; *Onu o makâm-ı mahmûda* gönder;

Ona; bağlanmış sancağı da, susuzluğu gidermek için gidilen havz-ı kevseri de ver...

Ya Rabbi! Onun bütün nebî ve resul kardeşlerine; velîlere ve salihlere de [*güvenilir, sağlam büyüğümüz Abdulkâdir Geylani'ye de*] *salât* eyle. *gözde meleklerine de...*

Allah'ın salavâtı hepsinin üzerine olsun!

ALLAH'IM! Nûru bütün yaratılmışlardan önce var olan, zuhûru tüm âlemlere rahmet olan

Hazret-i Muhammed'e gelmiş-geçmiş ve gelecek olan,

cennetlik cehennemlik tüm yaratıkların sayısınca,

öyle bir *salât* eyle ki, sayı namına ne varsa içersin,

sınır namına ne varsa kuşatsın;

öyle bir salat ki sınırı, sonu, bitip tükenişi olmasın;
kendisine eylediğin; ona sunulmuş ve onun tarafından kabul görmüş
salavâtların gibi...
senin devamlılığın gibi daimî, senin kalıcılığın gibi baki, senin ilminde
sonu yok;
seni de razı edecek, onu da razı edecek; o sayede bizden de razı olacağın
bir salât...

Öyle bir salât ki, yeri göğü doldursun,
öyle bir salât ki sayesinde düğümleri çözesin, sıkıntıları dağıtasın;
sayesinde hem benim işimi hem de ümmetin işlerini lütfunla yürütesin.
Bizlere daima bereket ver; ağız tadı ver, bizleri güvende kıl;
işlerimizi kolaylaştır; gönlümüz rahat, bedenimiz sağlıklı,
dinimiz, dünya ve ahiretimiz afiyette olsun!
Canlarımızı Kur'ân ve Sünnet üzere olduğumuz halde al.
Bizleri bütün kardeşlerimizle, yoldaşlarımızla birlikte cennette onunla
bir araya getir;

Bizlerden razı olarak, sert bir azap olmaksızın...
Hepimizin, son nefesini tarafından gelen afiyetle, hayırlısıyla vermesini
nasip et;

İmtihana tâbi tutarak bize "tuzak" kurma,
Allah canımızı cenneti hak etmiş olarak alsın!
Yegâne Mevlâmız O'dur; ne güzel mevlâdır, ne güzel yardımcıdır O!..

*Senin o 'mutlak izzet sahibi' Rabbin,
bunların yakıştırdıklarından münezzehtir.
Selâm olsun O'nun peygamberlerine!
Hamdolsun Âlemlerin Rabbi Allah'a!*